

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה ט' (תשפ"ה)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

◆ ויציא ◆

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים ככתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר הקדוש המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א

יד מעלת העשירות כשהיא
לצורך מעשים טובים
מילתא חדת'א

יב את עניי ואת יגיע כפי ראה אל
נצוץ אורה חסדי לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

ב אין לאדם להפקיר
עצמו לגמרי ולבטוח בה'
אוצר פניני החסידות

העלונים: אביר יעקב • מילתא חדתא • ספיר ויהלום • ובחרת בחיים • המגיד ממעזיטש • מכתלי בית הדין • מגדנות

ה לְכַבֵּד שְׂכָת

ה דַּעַת מֹשֶׁה | הִנֵּה צָרִיךְ לֵאסֹס אֲזַנְיוֹ מִקּוֹל הַפְּרוֹזִים

ה תּוֹלְדוֹת אֶהְרֹן | יִתְפַּלֵּל בְּשִׁבְתּוֹ לְנֹצֵל מִרְמָאוֹת הַיָּצֵר

ה לֵב שְׂמִיחָה | אֵלֹה הִנֵּה יוֹדֵעַ כַּמָּה שְׂמִיחָה מְבִיא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הִנֵּה מְטִיב מַעֲשָׂיו

ה יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל | יַעֲקֹב תִּקַּח תְּפִלַּת עַרְבִית - הִיכַלְתָּ לְהַתְּפַלֵּל אַף בְּעַת חֲשֻׁכוֹת וְעַרְבוֹב הַדַּעַת

ה תַּפְאֶרֶת שְׁלֹמֹה | קֹדֶם יִתְפַּלֵּל הָאָדָם עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְאַחֲרָי כֹּן עַל צָרָכֵי עֲצָמוֹ

ה שֵׁפֶת אָמֹת | כְּפִי עֲבוֹדַת הָאָדָם וְהַשְׂתוֹקָתוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו בְּמִשְׁפָּח הַיּוֹם כֹּף יָכוֹל לִפְתּוֹחַ פִּי בַתְּפִלָּה

ו מְאוּר וְשִׁמְשׁ | בְּאוֹר דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ 'וַיִּקְץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ' - מִמְּשַׁנְתּוֹ

ו אֶהְבֵּת שְׁלוֹם | גַּם בְּשִׁלֵּשׁ בְּרִכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת יִתְפַּלֵּל בְּמִנְחָשׁוֹ בְּדַרְךְ בְּקוֹשֶׁה זֵ

ז נִפְשׁ דָּוִד | קִפְיַצַּת חֶרֶן לְקִרְאָת יַעֲקֹב אָבִינוּ

ז וַיֹּאמֶר שְׂאוּל | רָמְזוֹ הַפְּתוּב עַל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁלְמַד יַעֲקֹב בְּבֵית שָׁם וְעָבַר

ז אֲדָרְת אֱלֹהֵינוּ | יִשְׂרָאֵל נִזְוִיִּים בְּעוֹלָם הִנֵּה בְּזֻכוֹת מִצּוֹת 'אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לִּי' ז

ז אוֹר יִשְׂרָאֵל | הַשְׂרָאָת הַשְׂכִּינָה בְּהַר הַמּוֹרְיָה בְּקִבְיֵעוֹת

ח אִמְרֵי אִשׁ | מֵאֲנִי רָגְלִיו שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ לְלֶכֶת לְחֶרֶן

ח חֲמִדַּת יָמִים | יַעֲקֹב לֹא הִזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ שֶׁל בְּתוּאֵל כְּדִי שְׂלֹא לַעֲוֹר מִחֻלְקַת ח

ח הַרִי בְּשָׁמַיִם | אֶהְבֵּת יַעֲקֹב לְרַחֵל בְּזֻכוֹת וְתַרְנוּתָהּ

ח שְׁעָרֵי רַחֲמִים | כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף הוֹכַח שֶׁגַּם רַחֵל הִיא זְוִיגוֹ שֶׁל יַעֲקֹב

ט חֲדוּשֵׁי מַהֲרִ"ל דִּיֶּסְקִין | עֲדוֹת הַגַּל וְהַמַּצָּבָה כְּדִין שְׁנֵי עֲדִים

ט שְׁבֵט מוֹסֵר | תְּפִלַּת עַרְבִית רֹאשׁ לְכָל הַתְּפִלוֹת

ט שְׁעָרֵי קְדוּשָׁה | לְהַתְחַזֵּק בְּכּוֹנֵת תְּפִלַּת עַרְבִית כְּדִי לְהַנְצִיל מִהַמְּזִיקִים הַרוֹצִים לְשַׁכֵּן עַל הָאָדָם

ט אוֹר הַיִּשָּׁר | תִּקְנֵנוּ לּוֹמֵר 'וְהוּא רַחוּם' לְהַנְצִיל מִהַסְטֵרָא אַחֲרָא

ט נְתִיבוֹת עוֹלָם | שְׁעֵבוֹד הַנִּפְשׁ לְהַקְבִּ"ה בַּתְּפִלַּת עַרְבִית

ט קַב הַיִּשָּׁר | לְהַתִּישׁ כַּח הַסְטֵרָא אַחֲרָא

ט דְּבָרֵי אֱלֹהֵינוּ | לֹא נִשְׁתַּנֵּה שְׁמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ לְגַמְרֵי לְמַעַן יִדְעוּ שֶׁהוּא תִּקְוַת תְּפִלַּת עַרְבִית

ט אֶרֶץ צְבִי | הַמְתַּפְּלֵל תְּפִלַּת עַרְבִית כְּרָאוּי יֵשׁ לוֹ נְגִיעָה בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ

י מַעֲשֵׂי צַדִּיקִים

יג סִפְרֵי וִיהִלּוּם | הָאֵרָה חֲסִידִית מִן הַפְּרִשָּׁה

א קְדוּשַׁת לֵוִי | עַל אִף רוֹמְמוֹתָיו יִתְבַּרַךְ מְשֻׁחֵי עַל עַם יִשְׂרָאֵל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית א

א אֲזוּר אֱלֹהֵינוּ | הַשְׁקֵפָה עַל הַטְּבַע מִתּוֹךְ רוֹמְמוֹת וַיִּדְעָה שֶׁהַכֵּל בְּהַשְׁגָּחָה . . . א

א תַּפְאֶרֶת שְׂמוּאֵל | כְּפִי שְׂמֵאֲמִין בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית וּמִקְבַּל בְּשִׂמְחָה אֶת כָּל קוֹרוֹתָיו, כֹּף זוֹכֵה שִׁיתְּהַפֵּךְ הַכֵּל לְטוֹבָה א

א אִף פְּרֵי תְבוּאָה | יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּקוֹשׁ שְׂמֻזוֹנוֹתָיו יִגִּיעוּ אֵלָיו מִתּוֹךְ הַשְׁגָּחָה פְּרִטִית כְּדִי שֶׁעַל יָדֵי כֹף יִתְעוֹרֵר לְעַבֹּדַת ה' א

ב דְּבָרֵי בִּינָה | אִין לְאָדָם לְהַפְקִיר עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי וְלִבְטַח ב'ה' ב

ב אִמְרֵי בְּרוּךְ | 'לֹא־אִמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי' - עַל כָּל דְּבָר יֵשׁ לּוֹמֵר אִם יִרְצֶה ה', מַעֲשֶׂה מִבְּעַל הַתּוֹרָת חַיִּים זִיע"א ב

ב רִבִּיד הַזְּבֵב | הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה צְרִיכִים לְהַשְׁאִיר רֶשֶׁם בְּאָדָם עַל כָּל הַיּוֹם, וְקֹדֶם עֲסָקוּ בְּדָבָרֵי הַרְשׁוֹת יַבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׂלֹא יִשְׁקַע בָּהֶם ב

ב מַעֲדֵנֵי מִלֶּךְ | הַבּוֹטַח ב'ה' וּמִקְבַּל עָלָיו לְהוֹסִיף בְּעַבֹּדַת הַבּוֹרָא נוֹשֵׁעַ בְּמַהֲרָה ג

ג מְבַשֵּׁר טוֹב | רָאוּי לְאָדָם לְכַכּוֹת בְּעַתּוֹת שְׂמִיחָה וְהַתְּרַגְּשׁוֹת ג

ג נַעֲם אֱלִימֶלֶךְ | בְּגִלוֹת יוֹתֵר קַל לְזַכּוֹת לְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ מֵאֲשֶׁר בִּימֵי הַנְּבִיאִים | מִשָּׁל לְמַלְךְ הַנוֹדֵד מִבֵּיתוֹ שְׂמֵתְרַצָּה לְהַתְּאַכְסֵן אִף אֶצֶל אָדָם פְּשוּט בְּתַנְאֵי שְׁבִיתוֹ גְּלוֹ ג

ג לְקוֹטֵי שִׁיחוֹת | מִשְׁרַת עַם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הִיא לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבַּרַךְ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים עַל יְדֵי זִכּוּף הַגְּשָׁמִיּוֹת ג

ג מַחֲשָׁף הַלְכָן | הַתְּעוֹרְרוֹת לְגֵאֲלָה בְּדוֹר הָאֲחֵרוֹן ד

ד מְאוּר עֵינַיִם | כָּל הַסְּתֵר קָטָן אוֹ גָּדוֹל מִשְׁרַתוֹ הַתְּקַרְבוֹת לְבוֹרָא יִתְבַּרַךְ ד

ד אִמְרֵי אָמֹת | הַיִּסּוּרִים וְהַסְּתֵר בְּגִלוֹת הֵם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית וְלֹא בְּמַקְרָה ד

ד תּוֹרַת אָמֹת | הַתְּחַזְּקוֹת בַּבְּטַחוֹן עַל אִף יְדִיעַת הָאָדָם אֶת מַצְבוֹ הַשְּׁפַל ד

ד בֵּית יַעֲקֹב | הַקְּב"ה תְּמִיד נָצַב לְעֹזֵר לְאָדָם ד

ד שֵׁפֶת אָמֹת | מִי שֶׁלְּבוֹ מִשְׁכּוֹן ל'ה' זוֹכֵה לְהַרְגִישׁ קְדוּשַׁת בֵּית הַכְּנֶסֶת ד

ה שֵׁם מְשֻׁמוּאֵל | יַעֲקֹב אָבִינוּ הִחְדִּיר בְּעַם יִשְׂרָאֵל לֹא לְהַשְׁתַּנּוֹת בְּכָל מַצָּב ה

ה מְדַרְשׁ מֹשֶׁה | הַדְּרָף הַנְּכוּנָה לְכַבִּישַׁת הַיָּצֵר ה

ה אָמֹת וְאִמּוֹנָה | הַתְּלַבְּבוֹת בַּיּוֹם מִחֲמַת הַקְּרוֹרוֹת פְּלִילָה ה

ה תַּפְאֶרֶת שְׁלֹמֹה | אֶהְבֹּת זְרוֹת מַפְרִיעוֹת לְהַתְּפַלֵּל ה

ה בֵּית אֶבְרָהָם | מֵאֲמֵר הַרְבִּי רַבִּי זִשְׁכָּא זִיע"א ה

ה תַּפְאֶרֶת שְׂמוּאֵל | הַשְּׁנָה כְּפִי שְׂמִירַת הַמְּחֻשְׁבָּה בְּמִשְׁפַּח הַיּוֹם ה

ה חֲמִדַּת דָּוִד | אִין לְחַפֵּץ הַנְּאֻה וְהַרְגֵּשָׁה בְּעַבֹּדַת ה' ה

ה עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל | צַדִּיקִים מִלֵּאִים תְּמִיד חֲרֻטָה וְשִׁפְלוּת רוּחַ ה

ה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב | כְּאֲשֶׁר אוֹמֵר עַל עֲצָמוֹ 'אֲנֹכִי סִימֵן שִׁילָא יְדַעְתִּי' ה

ה אֶהְבֵּת שְׁלוֹם | מְדַרְגַת הַרְבַּ הַקְּדוּשׁ רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מְלִיץ־נֶסֶק זִיע"א אַחַר טְבִילַתוֹ

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

מחברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישראל

מתחילים את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

נושאים בפרשת ויצא

השגחה פרטית

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א
על אף רוממותו יתברך משגיח על עם
ישראל בהשגחה פרטית

השם יתברך ברוך הוא אף על פי שהוא
מלך גדול ואדיר ואין קץ לשעור
מרפכת פבורו, רבוא רכבות מלאכים
ישמשנו, אף על פי כן הוא משגיח בהשגחה
פרטית על עולם התחתון עולם השפל
ומשפיע טובות וברכות לעמו ישראל,
ולאפיקי מדעות הנפסדות והפזבויות.

וזה למדו אותנו האמהות הצדקניות, לאה
במה שאמרה 'ראה ה' בעיני' 'פי
שנואה אנכי', ונמצא למדה אותנו שהקדוש
ברוך הוא משגיח עלינו בעולם השפל
הזה להשפיע עלינו טובות וברכות:

אזור אליהו

רבי אליהו מוויסקיט זיע"א

השקפה על הטבע מתוך רוממות וידיעה
שהכל בהשגחה

כל מיני חכמות חזוניות מכנים בשם
ארץ בני קד"ם, קדם לשון קדם, פי
הקלפה קודמת לפרי. והנה אם אדם מגביה
ומנשא את עצמו על ההרגל שלו ורואה
שהכל הוא רק השגחת הבורא יתברך ואין
שום דבר נעשה בטבע, אז נחבטלו כל
החכמות חזוניות וטבעיות ונכר לעין כל
שהשם יתברך הוא הבורא המנהיג המשגיח
על כל פרט.

זה שרומז לנו הפתוב וישא יעקב רגליו
וילך ארצה בני קדם וירא והנה באר
בשדה וגו' (כט א-ב) וישא יעקב רגליו –
כלומר, כשאדם מגביה ומנשא את עצמו
על ההרגל בל להשתמש בו, אז וילך
ארצה בני קדם – הולכים להם החכמות
חזוניות ומחבטלים:

תפארת שמואל

רבי שמואל צבי מאלכסנדר זיע"א
כפי שמאמין בהשגחה פרטית ומקבל
בשמחה את כל קורותיו, כך זוכה

שיטהפך הכל לטובה

חיב אדם לברך על הרעה כשם שמברך
על הטובה (נד), והינו פי חוב קדוש
הוא על כל איש ישראל להאמין באמונה
שלמה שאין שום דבר בכלל ובפרט שלא
יהא בהשגחה פרטית מהבורא ברוך הוא.

כי הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא
לכדו עשה ועושה ונעשה לכל המעשים
ומנהיג כל היות ומסבב כל הסבות, וכל
מה דעביד ורמנא לטב עביד, ומאתו לא
תצא הרעות, ושרש הדין הוא חסד, ובאמונה
הזאת הוא ממתיק הדינים בשרשם ונעשו
רחמים וחסדים.

ולזאת בעת המר הזאת שהצרות והדינים
מתגברים בכל יום ואין לה יום
שאין קללתו מרבה מחברו, צריך כל אחד
ואחד להתחזק בה' אלקיו, ובל יפל
מאמונתו, וידע נאמנה שהכל הוא בהשגחת
הבורא ברוך הוא בעל העולם, ושכן צריך
להיות, ואמנם התכלית הוא לטובה אף
טוב וחסד, ועת צרה היא ליעקב וממנה
יושע.

רמז להנ"ל במראה הסלם

וזהו שהראה הקדוש ברוך הוא ליעקב
בחלום סלם מצב ארצה' (כח יב),
רצה לומר שהראה לו הגליות והצרות של
ישראל, שיהיה מצב ארצה', בבחינת 'פי
שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו'
(תהלים מד כ), עם כל זה ראשו מגיע
השמיימה, שעל ידי אמונה שלמה ומתיקו
כל הדינים ויהיו לחסדים מגלים, וירומם
קרנם למעלה ראש.

וזהו 'והנה', כאמרו ז"ל (ספרי קרח קיט)
והנה הוא לשון שמחה כמאמר
הכתוב (שמות ד) 'והנה הוא יצא לקראתך
וראך ושמח בלבבו', שיקבל הדינים בשמחה
ואל יבעט ביסורין שהם לטובתו, וכדאמרינן
בגמרא שם (ברכות ס) על המשנה חיב אדם
לברך על הרעה, דליקבלינהו בשמחה.

וזהו בבחינת 'והנה מלאכי אלקים עלים
ויורדים', שבשעה שהם יורדים המה
בשמחה כמו שהם עולים, בידעם פי רצון
הקדוש ברוך הוא כך היא:

אף פרי תבואה

רבי צבי הירש מליסקא זיע"א
יעקב אבינו בקש שמוזנונו יגיעו אליו
מתוך השגחה פרטית כדי שיעל ידי כך
יתעורר לעבודת ה'

ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש (כח ט).
והנה הרב האלשי"ך זלה"ה מדרקדק
על הלשון של לחם לאכל ובגד ללבוש
שהוא מיתר, ופרש שבקש יעקב אבינו
שיבנה בית המקדש השלישי דאמרו חז"ל
(שבת ל:) שעתידי ארץ ישראל להוציא
גלוסקאות פות וכלי מילת, וזהו לחם
לאכל' דהינו שיהיה תכף ראוי לאכל,
'ובגד ללבוש' דהינו תכף מוכן ללבוש, עד
כאן דברי פה קדשו.

ולדעתי יש לומר, דהתפלל יעקב אבינו
שיהיה הכל בהשגחה, כמו
שמצינו גבי המן שהיה יורד מן השמים
שיהיה בהשגחה איש לפי אכלו ולפי
נפשות ביתו היה יורד להם. ובהו יובן
גם כן הא דאמרו חז"ל (תנחומא בשלח ט) לא
נתנה אלא לאוכלי המן, דהנה אמרו חז"ל
(תנ"א פכ"ו) גם כן עד שיתפלל האדם שיכנס
תורה במעיו תפלל שלא תכנס אכילה
ושתייה תתרה בתוך מעיו.

וזה לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן,
דהינו שירד המן להם רק כפי ההכרח
בלבד לא פחות ולא יותר, וזה שבקש
שלמה המלך עליו השלום לעשות משפט
עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו,
כדי שעל ידי זה 'למען דעת וגו' פי ה'
הוא אלקים וגו' (מלכים א' ח טו-טז).

ולזה התפלל גם כן יעקב אבינו ונתן
לי לחם רק 'לאכל ובגד' רק
'ללבוש', דהינו רק מה שאצטרף ומתי
שאצטרף, ועל ידי זה 'והנה ה' לי לאלקים',
כי זה מביא את האדם שיקבל על עצמו
התורה והמצוה מחמת שרואה שהכל הוא
בהשגחתו יתברך.

כאשר מקדש האדם את עניני הגשמיות
הם נכללים בקדושה ורשאי להעתיר
עליהם

אמנם האף ובקש זאת מהשם יתברך
שישגיח עלינו בדברים גשמיים
כאלה, כמו שאמר בלעם הרשע מי שהוא
טהור ומשרתיו טהורים יסתכל בדבר הזה,
ועל זה לכאורה נאמר 'לא הביט און

אמרי ברוך

רבי ברוך מוויז'ניץ זיע"א

'לאמר אם יהיה אלקים עמדי' - על כל דבר יש לומר אם ירצה ה' מעשה מבעל התורת חיים זיע"א

ספר אחד לפני כבוד קדשתו ו"ל עובדא מאבי זקנו הקדוש בעל תורת חיים ו"ל. אשר איש אחד קבל ממנו ברכת הפרדה ביום ה' פרשת ויצא, ואמר האיש ההוא לפניו ו"ל שדעתו להיות בשבת קדש פרשת וישלח בזאבלאטוב, על זה אמר לו בעל תורת חיים ו"ל: האם תחשבו להיות בזאבלאטוב בשבת קדש וישלח, והאיש לא הבין לשכל מלותיו, ויסע לדרוכו.

ומאת ה' היתה הנסבה, שנתעבב האיש בדרך ולא היתה באפשרותו לבוא על שבת קדש לזאבלאטוב, ועל שבת קדש פרשת וישלח שב לקאטוב, וישאל את פי מרן וצ"ל הן אם ידע אדמו"ר שינדמן לי כזאת, מדוע לא עצרני מנסוע לדרוכי.

וישיבהו כבוד קדשתו ו"ל לאמר, הנה לא נביא אנכי ולא בן נביא. אולם בפרשת ויצא כתיב ויידר יעקב נדר לאמר' (כח ט), מאי 'לאמר' [עין ב"ר שם, ותוס' חלין] אף הפרוש הוא, שיעקב נדר לאמר בכל דבר, אם יהיה אלקים עמדי אקנה לעשות דבר פלוני. ויען כי אפה לא אמרת אקנה אם ירצה ה' להיות בזאבלאטוב הבנתי שחס ושלום מן השמים יעצבוך:

דברי בינה

רבי יצחק יעקב מביאלא זיע"א

אין לאדם להפקיר עצמו לגמרי ולבטח בה'

ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש ושבתי בשלום אל בית אבי וגו' (כח ט). ונוכל לפרש שזהו גופא נדר יעקב אבינו עליו השלום אם יתן לו השם יתברך אפלו רק לחם לאכל ובגד ללבש, לא יבקש מותרות לעשירות, רק תכף ישוב בשלום אל אביו להתדבק בקדשתו.

כמו שאמר אבי אדוני מורי ורבי [רבי נתן דוד משידלובצא] וצוקל"ה, כי קדם שאין לו להאדם אפלו פרוסת לחם ושלקות פרוכ, אין לו להאדם להפקיר עצמו מכל וכל ולבטח אז בהשם יתברך, כי אז אין שיער כלל מדת הבטחון.

רק אם יש לו סבה לפרנס עצמו על כל פנים בלחם צר, אזי על עשירות יבטח האדם בהשם יתברך, וישלח אחריו גו מלרדף אחריו סבותיו ותחבולותיו, עד פאן לשונו הקדוש.

וזהו באמת היה נדרו של יעקב אבינו עליו השלום שלא יבקש אחריו הון ועשר חס ושלום, רק ישוב לבית אביו:

פרשת ויצא

ביעקב' (במדרב כג כא), והשגחת השם יתברך ראוי שיחול על התורה ומצוה.

אבל באמת זה אינו, דהגשמינות של ישראל הוא גם כן נכלל בהקדשה, ואין שום דבר חיצוני בישראל, ובפרט בהצדיקים שכל עניניהם הם מצות ועבודת ה' ואף אכילה ושתייה שלהם, ולכן אמר 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', ועל ידי מצות מעשר יהיו כל הדברים נאחזים בקדשה, ולכן ראוי שיהיה השגחת השם יתברך על זה גם כן.

דקדוק 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך'

וכזה יובן גם כן הפסוק 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', ומדקדקים על זה למה לא אמר ומכל אשר תתן לי, אבל לפי הנ"ל שהצדיקים אף אכילה ושתייה שלהם הוא לשם שמים ועל ידי זה הם מעלין הניצוצות הקדושות שיש שם, כי בדבר ה' שמים נעשו לשרשם, ולכן משגיח עליהם השם יתברך אף בדברים הגשמיים, אתי שפיר.

דהנה ידוע דבחינת דבור הוא בחינת מעשר מלכות פה, כמבאר בתקונים, וזהו שאמר 'וכל אשר תתן לי בזה יהיה עובד ה' ועשר אעשרנו' דהינו שאחזיר הדבר לשרשו, ולכן אמר 'וכל אשר תתן לי, דהינו שהכל החזיר שמה, כמו שאמר רבנו הקדוש עליו השלום (כתובות קד) שמעולם לא היה לו הנאה מעולם הזה, ודוק:

ויצא יעקב מבאר שבע וילך

חרנה ויפגע במקום (כח ט)

רביד הזהב

רבי ישראל דב מייאטיניצא זיע"א

התורה והתפלה צריכים להשאר רשם באדם על כל היום, וקדם עסקו בדברי הרשות יבקש רחמים שלא ישקע בהם

הנה יש ב' בחינות בעובדי השם, בחינה אחת הנקרא 'יעקב', בחינת קטנות, ויד יעקב כמו שנאמר 'קטן יעקב ודל' (ראה עמוס ז ה), ובחינה ב' נקרא 'ישראל', הינו הצדיקים.

והנה בני אדם בערכנו אשר נקראים בשם 'יעקב' אם לומדים ומתפללים הם קצת דבקים להשם, וכשיצא מבית הספר תכף הם נלפדים חס ושלום ברשת היצר.

ה' חס ושלום, הינו לדברים השפלים אשר יש להם חס ושלום אחיזה וחיזונים. על כן ויפגע במקום, ורצונו לומר התקנה לזה שיבקש רחמים מהשם יתברך.

באור דברי רש"י על פי הנ"ל

ולזה פרש רש"י על ידי מה יזכה לתפלה שיוכל להתפלל שלא ישתקע חס ושלום בתאוות הזמן, לזה אמר שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם, רצה לומר שהצדיק היוצא מן התורה והתפלה פניכול שיצא מדבקות התורה והולך אל דברים גשמיים, עם כל זה עושה רשם לעצמו ונשאר ביה רשומו בקדשה, על ידי זה יוכל להתפלל שיעזר לו השם יתברך שלא ישתקע חס ושלום בהבלי הזמן ובכל דרכיו ידע ויחד הקדוש ברוך הוא:

באור הפסוקים על פי הנ"ל

וזהו שמודיעה לנו התורה הקדושה ללמד לאדם דעת, ויצא יעקב הוא מדרגה קטנה, כשיצא מבאר שבע הינו התורה, תכף חס ושלום וילך חרנה, ונפל לחרון

אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו' והאבן הזאת יהיה בית אלקים וגו' (כח כ-כ)

מענדני מלך

רבי אשר ישעיה מרימנוב קראקא זיע"א
הבוטח בה' ומקבל עליו להוסיף בעבודת
הבורא נושע במהרה

יש ב' מיני הבטחות בה', דגש אחד כשכא עליו איזה צרה רחמנא לצלן, והוא במצור ובמצוק, אף על פי כן הוא בוטח בה' שפודאי יוציאו מהצרה זו, ואינו מזכיר כלל שבאם יעזר לו השם מהצרה קבל עליו לעבד את ה' באהבה ויראה וכדומה.

ויש אנשים בעלי מדע, כשבאים חס ושלום במצור מצטערים, כי על ידי זה המצר ממעטים בעבודת ה', ובוטחים בה' שיוציאם ממצר למרחב, מאפלה לאור גדול, ומקבלים עליהם פשיצאו מהצרה לעבד את הבורא ברוך הוא ביתר שאת. והחלוק בניהם הוא כף, כי מי שהוא בוטח בה', והבטחון הוא כאשר יעזר לו השם ותברך ותוסף בעבודת הבורא ברוך הוא, אזי בא לו הישועה במהרה, ומי שהוא בעל בטחון סתם בלי קבלת על מלכות שמים, אזי בא אליו הישועה לעתים רחוקים.

וזה שפון הכתוב באמרו 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' (ירמיה יז ט), אינהו בעל בטחון שיוכל לקרא 'ברוך', רצה לומר שיתברך תכף ומיד, זה הוא מי שאומר 'והיה ה' מבטחיו', שבשכיל ה' שיוכל לעבד אותו הוא בוטח בו, ואז הקדוש ברוך הוא ימהר ישועתו וטוב לו.

וזה שמצינו אצל יעקב אבינו עליו השלום שאמר 'אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה וכו' והאבן הזאת יהיה בית אלקים' וכו', כי יעקב אבינו עליו השלום רצה שהישועה יבוא לו חיש מהר, שישמר אותו תכף בהדרך אשר הוא הולך ולתת לו לחם ושמלה.

על כן אמר תכף שכאשר יהיה לו הישועה אזי 'והאבן הזאת יהיה בית אלקים', שיעבד את הבורא ברוך הוא ויעשה את האבן הזאת למזבח לעבד את השם ותברך בעבודת הקרבנות לריח ניחוח לה', ולזה היה לו הישועה תכף ומיד. (פר' מקץ, בפסוק ויהי מקץ)

ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו' וישא קלו ויבך (כט י-יא)

מבשר טוב

רבי בן-ציון מביאלא זיע"ע
ראוי לאדם לבכות בעתות שמחה
והתרגשות

בשעה שראה יעקב את רחל, נעשה יחוד גדול בשמי מרום, ויעקב המשיך את פת יחוד זה לעולם על ידי בכיתו, ובכך השפיע על זרעו כלל ישראל שפע של ברכה ברוח ובגשם.

ובכן צריך האדם לדעת, בכל עת של התעוררות הרוח והתרוקמות הנפש, ובפרט בעתות שמחה שנושפע שפע מיוחד מעולמות העליונים, שצריך הוא לשמר התעוררות זו ולהתפלל על עצמו על ידי בכיה, שזה האפן היותר טוב לפעל בהפלותיו ולהשיג השפעות טובות ברוח ובגשם על כל עתידו.

ומי שעוצר עצמו מלככות ואוטם את לבו, הרי הוא שוטה המאבד מה שנותנין לו, וכמו שבגשמיות מי שעוצר עצמו ואינו יוצא לצרכיו ימות, כן הוא גם ברוחניות שמי שעוצר עצמו מלככות הוא ממית לעצמו ברוחניות, ומי שאטום שאינו יכול אף פעם לבכות הוא סימן ברור שברוחניות הוא מת והרום, רחמנא לצלן (שמחת נישואין פרק טו):

ותאמר לאה זכדני אלהים אתי זכד טוב הפעם יזבלני אישי (ל כ)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א
בגלות יותר קל לזכות לרוח הקדש
מאשר בימי הנביאים | משל למלך
הנווד מביאו שמתרצה להתאכנס אף
אצל אדם פשוט בתנאי שביתו נקי

הפעם יזבלני אישי. רוצה לומר שיהיה דירת השם ותברך אצל הצדיק. על דרך ששמעתי משל מתוק מפי אדוני מורי ורבי הרב המגיד דקהלת קודש ראובני זלה"ה (הפגיד מפורטש זיע"א), והוא שאנו רואים שפעת אשר אנחנו בגלות המר יש בני אדם שזוכים לרוח הקדש בקל יותר מבימי הנביאים שהיו צריכין השבעות והתבודדות רב פידוע כדי שישגו הנבואה ורוח הקדש.

ואמר משל נפלא ומתוק, למשל המלך שהוא במקום כבודו בביתו בתצרו בפלטין שלו ויבא איזה אוהב המלך וירצה להזמין לסעדתו לביתו, אזי בודאי יכעס עליו המלך כי אין זה כבוד של מלך לצאת מפלטין שלו לבית אחרים גם אם יהיה הסעודה גדולה עד למאד, ובלתי אפשרי שיזמין את המלך לביתו עד שיכין

כל הכנות ונעמיד מליצים ופרקליטין גדולים שימצא חן בעיני המלך שיבא לסעדתו. אבל כשהמלך נוסע בדרך ורוצה ללון בדרך, אזי כאשר ימצא מקום נקי באכסניא נקי, אף אם בית המלון הוא בכפר, אם הוא רק נקי אזי זה בית מלוננו ללון שם.

והנמשל מוכן ממילא, בזמן שבית המקדש קים והיה שכינת כבודו בבית קדשי הקדשים, אזי אם היה אדם רוצה לשאב רוח הקדש או נביאות היה צריך עבודה גדולה, כמו שמצינו בשמחת בית השואבה ששם היו שואבים רוח הקדש.

אבל עתה בגלות המר, שגם השכינה קדושה גלתה עמנו ובצוונותינו הרבים היא נע ונד בארץ ותשוקתה מאד מצא מקום דירה לשכון בה, ואם מצאה מנוח מקום נקי, אדם שהיא רק נקי מעברות וחטאים, אזי שם היא דירתה, ודברי פי חכם חזן. וזהו הפעם יזבלני כו', לשון דירה, דהיינו בגלות המר יהיה לה דירה להשכינה (פרשת וישב):

הפעם יזבלני אישי (ל כ)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א
מטרת עם ישראל בעולם היא לעשות
לו יתברך דירה בתחתונים על ידי זכוך
הגשמיות

הפעם יזבלני אישי. פירש רש"י לשון בית זבול וכו' בית מדור. ידוע מה שאמרו חז"ל (ראה תנחומא נשא טו. תניא פל"ו) נתאנה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים, כלומר, 'דירתו' של הקדוש ברוך הוא אינה בעולמות עליונים, שהם עולמות רוחניים, אלא דווקא בעולם הזה הגשמי התחתון.

וזוהי הפננה והמטרה של עבודת בני ישראל בכלל, ובפרט בכל משך זמן הגלות, שעל ידי עבודתם בברור וזכוך העולם (בפשיית מצות בדברים גשמיים, וכן עשיית כל מעשיך לשם שמים) – שעל ידי זה מקדשים דברים הגשמיים שבהם עובדים את השם) נעשה העולם פלי הראוי לקדושה העליונה, ובגמר עבודה זו (בביאת המשיח) יהיה כל העולם פלו 'דירה' להקדוש ברוך הוא.

הקשר בין שמו של זבולון למהותו

ובזה מוכן הקשר בין שני הענינים שב'זבולון' – (א) השם זבולון, מלשון 'בית זבול', דירת קבע, (ב) ענינו של

אמרי אמת

רבי אברהם מרדכי מגור זיע"א

היסורים והקטרת בגלות הם בהשגחה פרטית ולא במקרה

בגלות יש הסתר וצריכים לדעת שכל היסורים וההקטרות הם ברורים לברר וללבו ולנקות הנפש, צריכים לדעת שכל היסורים הם בהשגחה פרטית למרק העוונות ולא לתלות אותם במקרה וכו', ועל זה נאמר 'הידעתם', שיידעו זה, וזהו ייאמרו ידענו' (שנת ויצא תרצ"ב):

תורת אמת

רבי יהודה לייב אייגר מלובלין זיע"א

התחזקות הבטחון על אי ידיעת האדם את מצבו השפל

נאף שידע בנפשו שפלות ערכו, כי הוא הפחות שבפחותים, בכל זאת לית הוא מזכיר סברו מן בריוה, בחשבו הלא הוא העושה שמים וארץ וכל אשר בהם, וגם אני מעשי ידיו יתברך, ובודאי גם עבורי מוכנת ישועתו, כי די באלהותו יתברך להושיע לכל באי העולם, לזאת אינו מתנאש מלהפגוע ולהפציר בתפלה (פרשת ויצא):

בית יעקב

רבי יעקב מאיז'ביצה זיע"א

הקב"ה תמיד נצב לעזר לאדם

וזהו והנה ה' נצב עליו, שהש"ת נצב תמיד על האדם ומסיע לו בעזרו, שהישראל יפנה עצמו להש"ת והבא לטהר יסיע לו בכל הסיעותות:

בית הכנסת

שפת אמת

רבי שרגא פייבוש מבערן זיע"א

מי שלבו משכן לה' זוכה להרגיש קדשת בית הכנסת

והנה כמה בני אדם באים לבתי כנסיות ואינם מרגישים בנפשם כלום שום הארת הקדשה, ולמה זה. כי מי שעושה בלבו מקום משכן ומקדש להש"ת השכינה וכו', זה האדם כשבא אל חצרות ה' ומקום מקדשו המעט, תקף הוא מרגיש בנפשו את קדשת המקום, כי מצא מין את מינו ונער. אבל לא כן ההמוני הדיוט שאין לו משכן ה' בלבו, הוא אין מרגיש כלל (פרשת ויצא):

הנה, והם באמת מאמינים שיבוא מלך המשיח ומקוים תשועתו בכל יום, אבל אינם מתעוררים לעשות תשובה שלמה שעל ידה יבוא, רק אומרים בפיהם 'כי לישועתך קוינו כל היום', והעקר חסר מהם שהיא התשובה.

אין נכון לצפות לגאולה בלא תשובה

ואפשר כי לזה נתפון הנביא עליו השלום שאמר 'ועמי תלואים למשובתי ואל על יקראהו יחד לא ירומם', דלכאורה 'אל על יקראהו' אין לה הבנה. אמנם לפי האמור יבוא על נכון, שאומר 'ועמי תלואים', הינו עיניהם תלויים ומקוים מתי אגאלם מן הגלות ואשיבם לארצם כבראשונה, ואומרים בפיהם 'כי לישועתך קוינו כל היום', אבל אין בפיהם נכונה, כי הגאולה תלויה בתשובה, כמו שנאמר (ירמיה ג כב) 'שובו בנים שובכים ארפה משובתיכם', כי אינם נגאלים בלי תשובה. **וזהו** שאומר 'ועמי תלואים למשובתי', כמו שאומרים שמקוים שאשיבם למקומם, אבל משליכים הדבר עלי, שאומרים שתשועה זו תלויה ביד השם, שהוא ירחם עלינו ויפדנו מתוך הגלות, וזהו 'ואל על יקראהו', 'ואל על' תרי מלי ניהו, דהינו פעם אומרים 'אל ה' תלויות עינינו שיגאלנו מן הגלות הנה, וזהו מלת 'ואל', ופעם אומרים 'על ה' מטל העל של הגלות הנה, כמו (תהלים נה כג) 'השלף על ה' יקבך, ואין האמת בן, שהעקר הוא שיעשו תשובה.

והדבר הנה שהוא התשובה שבה תלויה הגאולה אינם מתיעצים ומסכימים יחד לעשותה, וזהו 'יחד לא ירומם', דהינו אינם מסכימים יחד לעשות התרוקמות שבה יגאלו, והיא התשובה כאמור, וזהו 'יחד לא ירומם' לעשות תשובה (פרשת נצבים ד"ה אי נמי אתם נצבים):

לשונות של אור

בטחון

מאור עינים

רבי נחום מטש'רנוביל זיע"א

כל הסתר קטן או גדול מטרתו התקרבות לבורא יתברך

יאמין האדם באמונה שלמה, אם יבוא עליו איזה צער ויסורין ח"ו, או איזה הפסד אפלו מועט, שהוא בכדי לעוררו שיתקרב אל הבורא ית', וזהו שנתצמצם אלהותו ית' אליו כפום שיעוריה (פרשת ויצא):

זבולון: בעל עסק (ולא יושב אהל) - כי המשכת הקדשה בגשמיות העולם היא בעקר על ידי עבודתם של בעלי עסקים, שעל ידי שעוסקים בענינים גשמיים של העולם לשם שמים ומקומים בהם מצות כו', עושים את העולם הנה הגשמי 'דירה' להקדוש ברוך הוא; בעבודת זבולון נעשה ה' בית זבול' - דירה לו יתברך.

טעם הקדמת זבולון ליששכר

וזהו הטעם של הקדמת זבולון (בעלי עסק) ליששכר (יושבי אהל) - 'שמח זבולן בצאתך (ואחר כך) ויששכר באהליך' - לפי שבענין עשית דירה להקדוש ברוך הוא, שנהו 'בתחתונים' דוקא, בגשמיות העולם 'שאין תחתון למטה ממנו' - יש יתרון בעבודת זבולון על עבודת יששכר.

ויש לומר שנהו הטעם שאנו רואים כי עד בא הזמן שמלאכתם נעשית על ידי אחרים - לאחרי ביאת משיח (ברכות לה:)- רב בני ישראל הם בעלי עסק ולא ישיבי אהל, ובלשון חז"ל 'הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידו כרשב"י ולא עלתה בידו' והתורה על הרב תדבר - כי להשלים מטרה זו - לעשות העולם הנה התחתון דירה לו יתברך, זה נעשה בעקר על ידי 'זבולון' דוקא, כנ"ל. **ועל** פי כל הנ"ל יובן גם בנוגע ליעקב: מכיון שדירתו של הקדוש ברוך הוא היא בתחתונים דוקא, לכן גם קביעת 'עקר דירתו' של יעקב (שצדיקים דומין לבורא) קשורה דוקא בענינו של 'זבולון' - עבודה בגשמיות העולם:

הפטרות

ועמי תלואים למשובתי ואל על יקראהו יחד לא ירומם (הושע יא ז)

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחציקא זיע"א

התעוררות לגאולה בדור האחרון

והנה בעונות כל ימי ארץ הגלות בכל חצות לילה שהשכינה צועקת ומתרעמת על צערה בגלות, כל העולמות מזדעזעים ובוכים וצועקים עמה, והאמות והאמהות והשכטים ומשה רבנו עליו השלום וכל הורו וכל בני ישראל שבאותו עולם, כלם מתחננים ובוכים לפני הקדוש ברוך הוא באותה שעה על צערה של שכינה עד מתי הולכת ומצטערת.

וזה הדבר בא להודיע משה רבנו עליו השלום לנשמות העתידות להיות באותו הדור האחרון הרואים בארץ הגלות יתור מדאי ואינם שמים לתת על לב מדוע ארץ הגלות

הסתר

שם משמואל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א יעקב אבינו החדיר בעם ישראל לא להשתנות בכל מצב יעק"א תמו תפלת הערב, והינו שהכניס בישראל מדה זו אשר החשד לא יחשיד מהם ויהי להם לב אמיץ בגבורים ובכל אפני השתנות ישארו על עמדם ויהי ביכלתם לעבר בכל המקומות המסכנים, ולא ימעדו קרסלם, וישארו דבוקים בהשם יתברך (פרשת נצבים תרע"ז):

יצר

מדרש משה

רבי משה מרדכי מפילוב זיע"א הדרך הנכונה לכבישת היצר התורה בארה לנו בזה האיד יש עצה ללחם כנגד היצר ותערכת רע שבאדם. והינו שאין העצה ללחם כנגד הרע בפעל ממש עד שיכבשנו, אלא העצה הוא בסור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, הינו שבמה שאדם מבקש השלמות ועושה טוב, בזה הוא ממילא סור מרע ונדחה הרע ממנו, כי נר אחד מברית הרבה חשך (שנת תרע"א):

לילה

אמת ואמונה

רבי מנחם מענדל מקוצק זיע"א התלהבות ביום מחמת הקרירות בלילה כיום אכלני הרב וקרח בלילה, הינו ההתלהבות ביום היתה משום דקרח בלילה:

תפארת שלמה

רבי שלמה מרדומסק זיע"א אהבות זרות מפריעות להתפלל משום שעל משכבו עזב אהבת השם ונדבק באהבה אחרת, על זה אחר כך אינו יכול להתפלל, וע"ז אמרו רבותינו ז"ל על הפסוק ויהי ערב ויהי בקר' - שהיום הולך אחר הלילה (לקוטים - שיר השירים א):

בית אברהם

רבי אברהם מסלונים זיע"א מאמר הרבי רבי זושא זיע"א ע"ד שאמר הרה"ק רבי זישא זיע"א כמו

שמציעים את המטה כך ישנים, וכמו שישנים כך קמים, וכמו שקמים כך הווים כל היום (פסח קכ"ג):

תפארת שמואל

רבי שמואל צבי מאלכסנדר זיע"א השנה כפי שמירת המחשבה במשך היום וכמ"ש כ"ק אמור"ר הק' זצלה"ה שפשוטעורים יפה - במחשבות טהורות אז ישנים גם כן יפה, בזה הלשון: אז מען איז אויף שיין שלאפט מען שיין (תהלים ז):

עבודת ה'

חמדת דוד

רבי דוד צבי מנישטאט זיע"א אין לחפץ הנאה והרגשה בעבודת ה' אכן יש ה' במקום הזה, כשאדם רוצה שיהיה לו הנאה והרגשה מעבודתו, אזי, ונאכני לא ידעתי, הנה בידוע שלא התחיל עדין לעשות שום עבודה:

ענוה

עבודת ישראל

רבי ישראל מקוויניץ זיע"א צדיקים מלאים תמיד חרטה ושפלות רוח הצדיקים העובדים ה' פאמת הם מלאים חרטה ושפלות רוח, ואדרבא נדמה להם תמיד כאלו מתרחקים תמיד מקדשה, ולכן מתחזקים לעבד ה'. מה שאין כן הרשעים ואנשי שקר, לא די שפריס מאחרי ה', אף גם כל אחד דרכו לשר בעיניו ומתהלל בלבבו כי הוא לשר ונאמן ועובד ה':

תולדות יעקב

רבי יעקב מברנוב זיע"א פאשר אומר על עצמו 'אנכי' סימן ש'לא ידעתי' אכן יש ה' במקום הזה ונאכני לא ידעתי. רצה לומר, פאשר האדם אומר על עצמו 'אנכי', אז לא ידעתי, נכר שאין לו ידיעה:

שבת קדש

אהבת שלום

רבי מנחם מענדל מקוסוב זיע"א

מדרגת הרב הקדוש רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א אחר טבילתו לכבוד שבת

שמעתי מפה קדוש ישראל מוהר"ר זכריה מענדיל משענדישוב בזה הלשון: פעם אחת הייתי אצל אדמו"ר הקדוש רשכב"ה מו"ה אלימלך בעת בואו מטבילת המקוה של ערב שבת קדש, והניח עצמו על מטתו ואמר בזה הלשון, מאן יכול למסבל ריחיו דבוסמין דגן עדן (פרשת ויצא):

דעת משה

רבי משה אלקים בריעה מקוויניץ זיע"א היה צריך לאטם אזניו מקול הכרוזים אמר הרה"ק מוח"ז מו"ה אלימלך זצלה"ה, כי כשנכנס שבת לא יכול לסבל הכרוזים, והכרח לאטם אזניו מכח קדשת שבת המנוקשת באזניו ונגוע מקול הקורא (פרשת ואתחנן):

תולדות אהרן

רבי אהרן מזיטומיר זיע"א יתפלל בשבת לנצל מרמאות היצר יתפלל בשבת שהקב"ה יראה לו רמאות שיצר הרע מרמה אותו בימי החל, וממילא כשיבינו רמאות שלו ימאן מלשמע לו, ויסתפל על הסוף, בזה הדרך יכנס לשבת (פרשת ויצא):

שמחה

לב שמחה

רבי שמחה בונם מגור זיע"א אלו היה יודע כמה שמחה מביא בכל העולמות היה מטיב מעשיו אם היה היהודי יודע כמה שפע ושמחה הוא גורם בכל הרקיעים במעשיו היה מטיב כל מעשיו (ד"ה והנה מלאכי):

תפלה

ישמח ישראל

רבי יחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זיע"א יעקב תמו תפלת ערבית - היכלת להתפלל אף בעת חשכות וערוב הדעת וזה שאמרו חז"ל יעקב תמו תפלת ערבית וכו', שיוכל כל אחד ואחד להתפלל אף בעת תקף החשכה בבחינת ערב, שהדעת מעררבת היא לו מרב חטאיו ופשעיו, עם כל זה יוכל להתפלל מצד רחמנות הבורא ב"ה:

יוכל לבא לעקר היראה והאהבה וההשתוקקות לעבודתו יתברך שמו ולהשיג אלקותו, רק על ידי התפלה במסירות נפש ובהתלהבות פידוע מכל ספרי הקדושים.

יעקב אבינו עמד עתה על מעלת התפלה

והנה ידוע מאמר חכמינו ז"ל (ברכות כו:) 'ויפגע במקום' שתקן תפלת ערבית, הנה לא ידע עד עתה סוד התפלה איך היא גדולה. ומצינו שנטמן יעקב בבית מדרשו של שם ועבר ולמד תורה (כ"ד סח ח), נמצא ידע סוד התורה, אמנם לא בא להתגלות אלקותו יתברך שמו עד עתה, שנתגלה עליו אחר שעמד על סוד התפלה.

עתה נודע לו שעל ידי תורה לבד עדין אין מגיעים לשלמות העבודה

וזה פרוש המדרש (כ"ד טו ז) וימי יעקב משנתו - ממשנתו, רצה לומר מתורתו, שנתעורר על ידי התפלה הזאת, והבין שלא בא לתכלית ההשגה על ידי התורה לחוד, ואמר **אכן יש ה' במקום הזה**, רצה לומר על ידי התפלה הזאת יוכל להבין יותר התגלות אלקות ממה שהשיג עד עתה על ידי התורה לחוד, ואנכי לא ידעתי סוד זה.

אין זה כי אם בית אלקים, רצה לומר כי על ידי התפלה בהתעוררות והתלהבות יכול האדם לבא ליראת הרוממות, אשר יקרא בלשון חכמינו ז"ל בית, כמאמר חז"ל (שבת לא:) חבל על דלית ליה דרתא כו'. וזה שער השמים, כי התפלה היא עקר שער השמים לבא להשגת אלקות ויראת שמים, אוצר הטוב את השמים, כי יראת ה' היא אוצרו (ישעיה לג ט), ודו"ק היטב כי נכון הוא (ד"ה ויחלום):

המתפלל בהתלהבות נעשים על ידו כל היחודים כאלו כוון אותם בפעל

ושמעתו מרבובי הקדושים זלה"ה, שאף שאין לאדם קדושה ופרישות יתרה ולא יוכל ליחד יחודים כנזכר לעיל, איז יעבד עבודתו - עבודה זו תפלה - בדחילו ורחימו מאד בהתלהבות יתרה והשתוקקות גדול ובמסירות נפש, אז אף שאין מיוחד יחודים רק מתפלל כפשוטו בהתלהבות גדול ובמסירות נפש, איז כל היחודים אשר הם ראויים לתפלתו ליחד אותם השמות על אותו דבר שמתפלל עליו, הם מתיוחדים ממילא ועולים למקור שרשם בעולמות העליונים ומשפיעים שפע הדבר שהוא מתפלל עליו (ד"ה ויקח):

שפת אמת

רבי יהודה ארנה לייב מגור זיע"א
כפי עבודת האדם והשתוקקותו בכל מעשיו במשך היום כך יכול לפתח פיו בתפלה

כפסוק והאבן גדולה על פי הבאר (כט ב). והוי ליה למימר ואבן גדולה. ויתכן לרמוז, כי האבן מכשול, שהוא היצר הרע, הוא נמצא בכל מקום, אבל על פי הבאר הוא גדול ביותר, והוא שאינו מניח לפתח הפה בתפלה שהיא עבודה שבלב (תענית ב), שהיא בחינת הבאר, תורה שבעל פה שהיא תפלה, ועל זה מבקשין 'ה' שפתי תפתח. וכל מגמת היצר הרע לעכב התפלה, פידוע לכל עובד ה', וכדאיתא (ראה זוהר ח"א קמו. תיקון תיקון כא מב:) מאן דנצח לתורא לנסוב ברתא דמלפא.

והאמת כי אין עצה להתפלה, רק כפי עבודת האדם בכל מעשיו כך הוא יכול לפתח פה בתפלה. לכן קראוה עבודה שבלב, שתלוי בהשתוקקות הלב בכל היום בכל מעשיו. וזה הרמז ו'נאספו שמה כל העדרים' (כט ג), שזה תכלית הנולד מכל העבודות.

וביעקב כתיב וינגלו (פסוק י), דרשו (כ"ד ע יב) כמעביר הפקק מעל פי החביות, הרמז כי הצדיק ידע ומבין כי זה האבן הוא טוב לשמירה מעלה כמו שהחביות צריך פקק לשמר מהפסלת, והעומד בחוץ נדמה לו כאלו חס ושלום משמים מעפכין אותו ומשימין אבן על לבו, אבל הוא רק לטובה (שנת תרמ"ד):

מאור ושמש

רבי קלונימוס סלמן עפ"שטיין זיע"א

באור דברי המדרש 'ויפגע יעקב משנתו' - ממשנתו

השלמות בעבודת הבורא היא על ידי תורה ותפלה יחד

והנה ידוע שעקר עבודת האדם לבא לתכלית השלמות בעבודתו יתברך שמו להשיג אלקותו יתברך שמו הוא על ידי התורה והתפלה, ולא יוכל להיות אחד בלא שני, כי לא עם הארץ חסיד (אבות פ"ב מ"ה), וגם בתורה לחוד לא ישלים נפשו כמאמר חז"ל (יבמות טו:) כל האומר אין אלא תורה אין לו תורה.

כי בודאי על ידי עסק התורה לשמה יכול לבא לקדושה גדולה, כשלומד לשמה ומדבק עצמו בנפשו ורוחו ונשמתו באותיות התורה, אמנם אף על פי כן לא

• עמוד התפלה •

תפארת שלמה

רבי שלמה מרדוקסק זיע"א

קודם יתפלל האדם על מלכות שמים ואחרי כן על צרכי עצמו

ויפגע במקום וילן שם' וגו' (כח יא). ופרש רש"י פגיעה זו תפלה. יבאר בשנודים משנה (ובחים פ"ב מ"ה) זה הפלל אמר רבי יהודה אם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן אינו חיב כרת ואם מחשבת הזמן קודם למחשבת המקום פגול וח"בים עליו כו'.

יש לרמוז בדבריהם, כי הנה האדם צריך להתפלל, ובעמדו לפני ה' ידע כי כל צרכי תמודי תבל ועניני הזמן אינם העיקרי בכח התפלה, אף כי ההכרח מביאו לזה, צריך הפרנסה והבריאות, עם כל זה אין זה העקר.

אך זאת תורת האדם, שיתפנן בעקר תפלתו שיתגדל ויתקדש שמייה רבא, ואחר כך על יסוד הנאמן הזה יתפלל גם כן על צרכי עצמו בעניני עולם הזה השייכים לעבודת הבורא בקיום הגוף בבריאות ובפרנסה, וזה ההכרח לא יגנה, כי כן אמרו חכמינו ז"ל (ע"ז ג) שעה ראשונה יושב ושונה, שניה יושב ודן, ואחר כך זן ומפרנס, כן האדם צריך לכוון השעות בהקדמת כבוד השם ברוך הוא ראשונה, כי כן יסודו וז"ל סדר מלכות ראשונה לזכרונות, להקדים כבוד שמים תחלה לשאלת צרכיו.

ועל דרך זה רמז רבי יהודה אם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, הינו מחשבת המקום ברוך הוא קודם בתפלתו למחשבת צרכי גופו בעולם הזה, אינו חיב, ואם מחשבת הזמן קודם, פגול הוא וחיב.

וכן הרמז ויפגע במקום, כי יעקב אבינו עליו השלום התפלל תחלה על כבוד המקום ברוך הוא ועל בנין בית המקדש, כמבאר במדרש רבה (סח ט), ואחר כך התפלל יעקב אבינו 'אם יהיה אלהים עמדי וגו' ונתן לי לחם לאכל וגו' ושכתי בשלום' וגו'.

אהבת שלום

רבי מנחם מענדל מקוסוב זיע"א
גם בשלש ברכות הראשונות יתפלל
במחשבתו בדרך בקשה

הנה אמרו ז"ל: לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל (ברכות לב), ולזה תקנו אנשי פנסת הגדולה שלש ראשונות בתפלת שמונה עשרה לסדר שבחו של מקום, וי"ב האמצעיות הן התפלות והבקשות על כללות

לחולים, ומתיר אסורים יהי רצון שייצאו האסורים מן השבי.

וזהו פונת אמרם ז"ל (ברכות ו) על הפסוק (מלכים א' ח כח) 'לשמע אל הנה ואל התפלה' - במקום רנה שם תהא תפלה, פרוש כי רנה היא לשון שיר ושבח, וזהו 'במקום רנה' פרוש בשעה שתאמרו השבח, הינו שלש הראשונות, שם תהא תפלה (רי"ה והנה אנכי):

ישאל ועל כל יחיד בפרט, ושלש האחרונות הן בקשה שתתקבל תפלתנו.

ועם כל זה תפלת שמונה עשרה בכלל נקראת תפלה, כי האיש המשכיל ראוי שיבקש ויתפלל אף בשלש ראשונות, כמו 'מכלכל חיים בחסד' ראוי שיחשב בדרך בקשה גם בן שיהיה בן, וכמו בן 'סומך נופלים' שיהא סמיכה לנופלים, ורופא חולים' יהי רצון שיהיה רפואה

אוצרות גאוני הדורות

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח ט)

נפש דוד

רבי דוד טבל מליסא זצ"ל

קפיצת חרו לקראת יעקב אבינו

כתב רש"י ז"ל כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. אף כל מקום שנוזר כף בתורה טעמא בעי למה לא כתב הפתוח למ"ד בתחלה.

וכאן יש לומר טעם, כי אמרו רז"ל (כ"ד סח ח, חולין א"א) שקפצה לו הארץ, ויש לו ב' אפנים, או שקפצה באר שבע והוליקהו לארץ או שקפצה חרו לקראתו, ובאמת זה יותר כבוד לומר שקפצה חרו לקראתו, כמו שאמרו רז"ל (חולין א"א) שהיו האבנים מריבים זו עם זו עלי גינת צדיק ראשו, גם כאן באר שבע לא רצתה שייצא הצדיק ממנה, אף חרו קפצה שיבוא לתוכה, וזהו שרמזה התורה ויצא יעקב מבאר שבע כיצד, וילך חרנה, שחרן הלכה לקראתו, ולזה הטעם לא פתכה למ"ד בתחלה רק וילך חרנה' כלומר שחרן הלכה.

משום ביומו תתן שכרו' לא השליח ולא המשלח. ואמנם 'אנכי' ולא יהיה לך' מפי הגבורה שמענום, ולזה צריך לשלם בעולם הזה משום ביומו תתן שכרו', דבור זה מפי הגבורה שמענו, עכ"ד ז"ל.

ובזה יובן, והיה זרעו כעפר הארץ ופרצת וכו' ונברכו וכו', ואם תאמר ואיך יתכן זה והלא שכר מצות בהאי עלמא ליכא, ומתיכן יבואו הטובות האלו. לזה אמר והנה אנכי עמך, רצה לומר דבור 'אנכי' של עשרת הדברות הוא יהיה 'עמך' בעולם הזה לקבל שכר בו, כי על דבור 'אנכי' צריך לשלם בעולם הזה משום ביומו תתן שכרו', ואינו שייך בו מאמר שכר מצות בהאי עלמא ליכא.

והגם שעדין לא נתנה תורה, עם כל זה כבר ידוע שכל הבטחות ודבורים שהבטיח הקב"ה לאבותינו הקדושים, הכל הוא על לעתיד מה שירצה להיטיב לישראל ורעם אחריהם.

הוא אחר שייצא מלמוד באר שהיא התורה במקום שבע, ראשי תבות למפרע בבית שם עבר. 'שבע' במקסר קטן ע"ה והכולל גימטריא י"ד, רמז על י"ד שנה שלמד כמו שאמרו ז"ל.

ושמא תאמר ולמה עכב יעקב מלקים צונאת אביו י"ד שנה, לזה אמר שהטעם הוא עד שוילך חרנה, רצונו לומר חרו אף של עשו. ונטריקון חרו הרשע, שהוא עשו כפי שלא יפגע בו בדרך כמו שאמרו ז"ל.

ואפשר רמז עוד למה שאמרו ז"ל (עין עירובין י"ג) שהענו זוכה לתורה לבון ההלכה. גם אמרו זכרונם לברכה, שהענו אין לו פחד מגזרת הדין, כמו שפתוב (תהלים נא ט) 'זבחי אלהים רוח נשברה'. וזהו שכתוב ויצא יעקב לשון ענוה ושלמות, ורצונו לומר ויצא הענו מלא באר שבע כמו שאמרו ז"ל, וילך מעליו חרנה שהוא הדין.

ויקח יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כח טז)

אור ישאל

רבי ישראל איסר יהודה מאלין זצ"ל

השראת השכינה בהר המוריה בקביעות

ותמוה לכאורה, הא ידע מתחלה שהוא מקום בית המקדש, לפי דברי חז"ל ומוכא ברש"י ז"ל על פסוק ויפגעו. וגם בפסוק שאחרי זה שאמר 'אין זה פי אם בית אלקים' אינו מוכן לפי זה.

ונראה לי על פי דברי רז"ל (פסחים פח), 'לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית'.

והיה זרעו כעפר הארץ וגו' והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך (כח יד-טו)

אדרת אליהו

רבי יוסף חיים ב"ר אליהו זצ"ל

ישראל נזונים בעולם הזה בזכות מצות 'אנכי' ולא יהיה לך'

יובן קשור הפסוקים, וידוע מה שהקשו המפרשים ז"ל איך שכר מצות בהאי עלמא ליכא, והא פתיב (דברים כד טו) 'ביומו תתן שכרו', ואדרבא צריך לשלם בעולם הזה. ותרצו דהמצות נצטוו ישראל על ידי שליח, הוא משה רבנו ע"ה, ונקמא לן (כ"מ קיא) השוכר על ידי שליח אינו עובר

ויאמר שאול

רבי שאול נחמיאש זצ"ל

רמז הפתוח על ארבע עשרה שנה שלמד יעקב בבית שם ועבר

רמז למה שאמרו ז"ל (כ"ד סח ה) שאחר שייצא מבית אביו עקם הדרך והלך ולמד י"ד שנה בבית שם ועבר. וכתב הרב רבי משה אלשיך ז"ל, שעשה בן מפני פחד אחיו עשו שלא ירדף אחריו, ואחר כך הלך לחרו.

וזהו ויצא, ראשי תבות ויקם יעקב צונאת אביו, ואימתי קים יעקב צונאת אביו,

עם לאה, זה גרם לו עוד אהבה יתרה נוספת על אהבתה שמקדם, בראותו צדקתה הגדולה.

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לְבֹן שְׁלֹחֲנִי וְאַלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי (ל כה)

שְׁעָרֵי רַחֲמִים

רבי מנחם מאווי זצ"ל

כשנולד יוסף הוכח שגם רחל היא זווגו של יעקב

כתב רש"י עה"פ "כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף", מ'שנולד שטנו של עשו. שגאמר "וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקִשׁ" (עובדיה א, יח), אש בלא להבה אינו שולט למרחוק. משנולד יוסף, בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב.

והנה יש לשאל, היכן מצינו שיוסף היה שטן לעשו. ואף שמוכב במדרש (כ"ד עג, ז) 'מסרת בניינו שאין בני עשו נופלים אלא ביד בני בניה של רחל', אף היכן מצינו שיוסף עצמו היה שטן לעשו.

ויובן, בהקדים את מה שכתב ספר חסידים (ס"ט שצב), על דברי הגמ' במו"ק (יח:) שפסקה פי מתר לאדם לארס אשה בחל המועד, מהטעם 'שמא יקדמונו אחר ברחמים'. וכתב, שאין הכונה שיפסיד את זווגו לגמרי, אלא שמא יקדמונו אחר, ומיד אחר כך יגרש אותה, ולא יזכה ממנה לילדים.

ועל פי זה כתב החיד"א בספרו 'ראש דוד' עה"פ "וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך" (בראשית לג, ה), שפאשר ראה עשו שיעקב נשא את רחל ואת לאה, שאל "מי אלה לך", פלומר, כיצד נשאת את שתיהן, הרי אחת שיכת לי, שמא על ידי תפלתך הקדמת אותי ועתיד אתה לגרש אחת מהן ולתתה לי. השיבו יעקב "הילדים אשר חנן אלהים את עבדך", מכך שיש לי משתיהן ילדים, מכך שאל לקחתי אף אחת מהן על ידי תפלה להקדימך.

ובזה תובן פונת רש"י שיוסף הוא שטנו של עשו, משום שעשו חשב שאחת מנשותיו של יעקב שיכת לו, והוא לקחה על ידי תפלה, ולכן צריך לגרשה. והנה, תחלה ילדה לאה, ובה הוכח שהיא זווגו של יעקב, ולאחר שנולד יוסף, הוכח שגם

לכן, והיה צריך לומר 'בן בתואל בן נחור'.

ויובן, בהקדים את המדרש (בראשית רבה) עה"פ "וישום (כך הוא הקרי', אף ה'כתבי' הוא זיישם) לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר" (בראשית כד, לג). 'בין שנכנסו לבית, הניח (בתואל) הקערה לפניו (לפני אליעזר), וסם המות בתוכה שגאמר "וישום", וייסם' כתוב (פלומר כתוב זיישם, אלא שהאות ש והאות ס מתחלפות, ונקראות זיי סס), סם המות הניחו לפניו לאכל, מיד עמדה ברפת אברהם נכח מלאך, והחליף הקערה לפני בתואל, ואכל ומת באותו הלילה'.

מעתה יובן, יעקב לא רצה להזכיר את בתואל לפני אנשי ארם נהרים, כדי שלא יזכרו בכך שבתואל נסה להרג את אליעזר, ולבסוף מת בעצמו מאותו סם המות, וכך לא תתעורר מחלוקת, כמו שכתוב "שנאה תעורר מדינים" (משלי י, יב), פלומר שעל ידי שמופירים את השנאה זה גורם לעורר שוב את המריבה. ויעקב למד זאת מרבקה אמו, שפאשר שלחה אותו לחרן, אמרה לו "ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לכן אחי חרנה" (שם כו, מג), ולא אמרה לך אל בית בתואל אבי, רמזה לו בכך, שלא יזכיר להם את בתואל, כדי שלא יזכרו במה שקרה לו וישנאו את יעקב. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ויאהב גם את רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע שנים אחרות (כט ל)

הרי בשמים

רבי יעקב יוסף גינז זצ"ל

אהבת יעקב לרחל בזכות ותרוונה

כבר נתקשו בזה המפרשים ו"ל. ונראה דהנה רש"י ו"ל פרוש שפאשר ראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עתה תכלם אחותי, עמדה ומסרה הסימנין ללאה, עין שם. אם בן אחר כך פאשר נתודע דבר זה ליעקב אבינו ע"ה, מלבד זאת מה שאהב את רחל והיתה אצלו עקרת הפית, אמנם המעשה הזאת אשר עשתה עם אחותה גרמה לה עוד אהבה ביתר שאת ויתר עז, בראותו אותו הצדיק גדל כשרון מעשיה הטובים וישרת צדקת לכבה הנאמן לפני ה' ואנשים, אהב אותה עוד יותר כמקדם.

וזהו הפונה ויאהב גם את רחל מלאה, פרוש ממעשה זאת אשר נתודע לו שעשתה

והענין הוא בזה, כל אחד קרא לפי ערך קביעות השכינה שירדה למטה. ובחינת שדה על כל פנים יותר קבוע מבחינת הר, שאינו מצוי שם ההלוחף והישיבה כלל, ובשניהם יחד אין קביעות כל כך כמו בבית.

והנה יעקב אבינו ע"ה, אם כי ידע גם מתחלה שבמקום זה - מקום המקדש שהשכינה שורה, אכל החזיק בשיטת אבי שקראו 'שדה', שעל כל פנים אין בקביעות כל כך השראת השכינה עד שתהיה נמצאת אף בעת שינת האדם, ודי שגאמר שהשראת השכינה שם בעת התפלה וכיוצא בזה, כפי הבחינה של שדה.

וזה שאמר וייקץ יעקב משנתו ויאמר אבן יש ה' במקום הזה, שלא על פי התעוררות והכנת קדשה מצד האדם במחשבת קדשה וטהרה בעת התפלה וכיוצא בזה. וזה שאמר ואנכי לא ידעתי, הינו שחשב מתחלה שהיא בבחינת 'שדה', ואין השראת השכינה בקביעות כל כך כנ"ל. וזהו שאמר ויירא ויאמר כו' אין זה כי אם 'בית' אלקים. וזה שכתוב בסוף הענין ויקרא את שם המקום ההוא 'בית אל' שהוא כנ"ל.

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם וישא רגליו וילך ארצה בני קדם (כט א)

אמרי אש

רבי מאיר אייזנשטטר זצ"ל

מאנו רגליו של יעקב אבינו ללכת לחרן

ונראה הכונה משום שהיו רגליו רגילות ללכת מבתי בית המדרש של שם לבית המדרש של עבר, ולא רצו רגליו ללכת למקום אחר לחרן במקום נכר, על כן כשרצה יעקב ללכת לשם לחרן הכריח לשאת את רגליו, וזה שאמר וישא יעקב את רגליו, הינו שהכרח לשאת את רגליו.

ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו (כט ה)

חמדת ימים

רבי שלום שבזי זצ"ל

יעקב לא הזכיר את שמו של בתואל כדי שלא לעורר מחלוקת

יש לשאל, מדוע יעקב קרא ללבן "בן נחור", הלא נחור היה אבי אביו של

רחל היא זוגו של יעקב, ובזה נחשב יוסף לשטנו של עשו. (באדיבות מכון חכמי ספרד נתיבות)

עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה (לא נב)

חדושי מהרי"ל דיסקין

רבי משה יהושע יהודה ליב דיסקין זצ"ל

עדות הגל והמצבה כדיו שני עדים

וקשה דפתח בגל לחודיה, דהינו אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה, וסיים בתרתי בגל ומצבה. ויש לתרץ דלכן היה לו דין בן נח, דבן נח די לו בעד אחד כדאיתא במסכת סנהדרין (טו). אבל יעקב היה לו דין ישראל, דעל פי שנים עדים יקום דבר, ובעד אחד לא סגי.

על בן אמר לו לכן, אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה, דבשבילי שאני בן נח די בעד אחד, ואם אתה דיש לך דין ישראל דצריך שני עדים, לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת, דבשבילך צריך שני עדים.

תפלת ערבית

שבת מוסר

רבי אליהו הכהן זצ"ל

תפלת ערבית ראש לכל התפלות

ותפלת ערבית שים תחלה לכל התפלות, פי יעקב אבינו תקנה, והקב"ה עשאו ראש לכל האבות, שנאמר (בראשית כח יג) ויהנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, בתחלה הזכיר שמו הקדוש עליו ואחר כך אלהי אברהם ואלהי יצחק. (פרק טו)

שערי קדשה

רבי חיים וויטאל זצ"ל

להתחזק בכונת תפלת ערבית כדי להנצל מהמזיקים הרעים לשכן על האדם

הזהר מאד בתפלת המנחה, פי לא נענה אליהו ז"ל אלא בתפלת המנחה, ועוד כי שעת דין גמור הוא, כי פנה היום ונטו צללי ערב. וביותר הזהר בתפלת ערבית, אשר כבר החשף יכסה ארץ, וכל המזיקים מתעוררים לתנות על גוף האדם

ועל נפשו בעלותה לתת השבון ליוצרה. (שער ו ח"א)

אור הישר

רבי מאיר פופרט זצ"ל

תקנו לומר 'והוא רחום' להנצל מהסטרא אחרא

טעם שנקרא התחלת הלילה 'ערב', כי אז מתעוררים הסטרא אחרא הנמשכים מערב רב, ובהיות פי הלילה זמן שליטת הדינים, על בן דנין את הרשעים בגיהנום בלילה על חד תרין ביממא, ועל זה תקנו לומר 'והוא רחום' להגן עלן מפחד סטרא אחרא ומפחד דגיהנום. ובשבת דליכא פחדא דגיהנום ולא דינא, אסור לומר 'והוא רחום בערבית', שלא להתעורר לדינים, כי צריכין אנו להראות דלית לה רשות בשבת.

ובשביל פחד המזיקים המושלים בלילה פנזפר, אנו אומרים בערבית וישמר צאתנו ובואנו וכו', כי עכשו שאין לנו קרבנות פנזפר צריכין אנו לבקש הרבה הצלות להנצל מהם. (עמוד העבודה פ"ו)

נתיבות עולם

רבי יהודה לינא מפראג זצ"ל

שעבוד הנפש להקב"ה בתפלת ערבית

וכאשר הוא בערב, אשר האדם כבר הוא יגע מן העסקים והטרדות שהיה לו עד אותה שעה, ונפשו מבקשת מנוחה. ודבר זה שיד לנפש, לפי שהנפש היא בעלת מלאכה ובעלת תנועה כמו שהתבאר פעמים הרבה דבר זה, ובלילה היא מבקשת המנוחה והמרגוע, ועל ידי השנה חוזרת לתקונה [וכו'].

ולפיכך אמרו חכמים, שלא לישן בערב קדם התפלה, וגם לא יאכל וישתה, רק יתפלל, שבזה נראה שהאדם משעבד נפשו אל השם יתברך, שהוא יגע מן התנועה ומבקש המנוחה, ועם כל זה משעבד נפשו ומתפלל. (נתיב העבודה פ"ג)

קב הישר

רבי צבי הירש קאיינדאנור זצ"ל

להתיש כח הסטרא אחרא

והנראה לפרש על פי הגמרא (ברכות כו:) דאמרין תפלה כנגד קרבנות תקנום, תפלת שחרית נגד תמיד של שחרית,

מוספים נגד קרבן מוסף, תפלת מנחה נגד תמיד שבין הערבים, תפלת ערבית כנגד איברים ופדרים שלא נתעפלו על גבי המזבח ונתפקעו מעל גבי מזבח, שהזהירה התורה להכהנים להחזיר האיברים ופדרים על גבי המזבח, ולכן היה האש של המזבח יוקד כל הלילה.

והענין הוא מבאר בזהר פרשת תרומה (ח"ב קל), כי העשן של כל הקרבנות היה עולה במישור, מה שאין פן העשן של איברים ופדרים שפקעו מעל גבי המזבח וכשחוזרין ומעלין אותן על גבי המזבח מבערב, היה העשן מתעסק והולך לצד צפון אשר שם דירת הסטרא אחרא, ומן העשן שהוא הם יונקים ולא יוכלו לקטרג על ישראל [וכו'].

והנה העשן הנ"ל הוא מזון לאותן המקטרגים שישארו במקום ולא יתפשטו על העולם, וכנגד זה תקנו תפלת ערבית באשר פתות הנזקרים יוצאים מערב רב, ועל בן נקראת תפלת ערב' להתיש כח הנזקרים, וצריך האדם לכוון היטיב בתפלת ערבית כדי להתיש כח הסטרא אחרא הנ"ל, וביותר בפרט בגלות המר הזה. (פרק ט)

דברי אליהו

רבי אליהו מוויילנא זצ"ל

לא נשתנה שמו של יעקב אבינו לגמרי למעו ידעו שהוא תקו תפלת ערבית

שמו של יעקב לא נשתנה לגמרי, דלמאן דאמר תפלות אבות תקנום, כרמז בשמותם התפלות שהתקינו, פי באברהם אות השני משמו הוא ב' לרמז על תפלת בקר שהתקין, וביצחק אות השני משמו הוא צ' לרמז על התפלה שהתקין תפלת צהרים והיא מנחה, וביעקב אות השני משמו הוא ע' לרמז על תפלת ערבית שהתקין, לכן לא נשתנה שמו לגמרי למען ידעו דור אחרון כי תפלת ערבית מידו זאת לנו. (פר' לך לך)

ארץ צבי

רבי אריה צבי פרומר זצ"ל

המתפלל תפלת ערבית כראוי יש לו נגיעה ביעקב אבינו

תפלת ערבית אין לה קבע (ברכות כו). ולכאורה הוי ליה למימר כל הלילה כמו דאמרין התם תפלת המוספין כל היום.

בו, ויוכל להשיג הארה שאין לה בטול והסרה לעולם, כעין יעקב אבינו לא מת, וזה פרוש תפלת ערבית אין לה קבע. **יעוד** מציינו דנחלת יעקב הוא בלי מצרים (שבת ק"ח:), והוא גם כן כעין צורת יעקב אבינו ע"ה שלא מת ואין לו גבול, כן נחלתו היא דכר שאין לו גבול ומצרים, ואין לה הסרה לעולם. (פר' ויח)

כאלו נוגע בו, דמדמה התם לכמר של ענבים, כיון שאדם נוגע בו מיד דובב, אף האומר דבר שמועה מפי תלמיד חכם מיד דובב, עין שם. הנה דעל ידי אמירת דברי תורה מפיו חשיב כנוגע בו [וכו']. **וככה** בתפלת ערבית שתקן יעקב אבינו ע"ה יש בה חלק נשמתו, ובאמצעות תפלת ערבית אפשר לאדם להיות לו נגיעה

ונראה לפרש דרך רמז, דיעקב תקן תפלת ערב, וכמו דיעקב אבינו לא מת, כמו כן פעל בתפלה שלו שהארת תפלת ערבית לא תתפטל לעולם, ומי שזוכה להתפלל תפלת ערבית כראוי יש לו על ידי זה נגיעה ביעקב אבינו ע"ה, כעין המבאר בש"ס (בכורות לא:): דהאומר דברי תורה בשם תלמיד חכם שנפטר, חשיב

מעשי צדיקים

בעל פרחו הכרח החסיד לקבל, אמר גם זו לטובה ונסע לביתו, חתן את בתו בהרחבה מהסכום הגדול שקבל בעל פרחו מידי הפריץ, מתוך הודאה לה על העבר ובקשה על העתיד, לא ארכו הימים, ובהגדרת הלוחם זכה הפריטס שנתן לו השר בעל פרחו, בסך עצום של אלפי זהובים.

מיד קם ונסע לרבו הקדוש מברדיטשוב, כאשר בא אל הקדוש פנימה פתח הרבי ואמר, "ראיתי כי המזל שלך משפל עד עפר, לכן הכרחתי לשלח את בעל החלומות שידבר על לב הפריץ שיחליף אתך", כי ראיתי שפריטס שלו ירויח ולא שלך, והאלף זהובים שהוסיף לך, יען אמרת שמכרח אתה להשיא את בתך, לכן מתחלה היה לך ישועה קטנה, ואחר כך ישועה גדולה.

עובדא זו ספר הרה"ק הצמח צדיק מויד'ניץ זיע"א לחסיד ר' אליעזר קליוויר מסערט, בעת שהגיע להזכיר את עצמו לישועה לפניו, כשסיים לספר לו זאת, פרש על פי זה את אשר אמר הקב"ה ליעקב אבינו.

כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי, כלומר, אפלו עד שתבוא הישועה הגדולה, בכל זה לא אעזבך ויהיה לך ישועה קטנה על כל פנים מתחלה, וכאשר תבוא הישועה הגדולה, בודאי יהיה טוב סלה. (אבן סתיה)

מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים (כ"ז)

נכנס אורח לבית הכנסת של אחד הערים, וכאב לראות כי הבנין במצב גרוע מאד והגבאים אינם דואגים לבדק הבית, פתח ואמר, 'מה נורא המקום הזה, רואים ש'אין זה כי אם בית אלקים', אלו היה זה ביתו של ראש הקהל, או אפלו אחד

נענה לו רבי לוי יצחק והבטיחו שבמהרה יזמן לו הקב"ה מעות, אף טרם יזכה בהגדרת הלוחם המיחלת, החסיד נפרד מרבו ויצא לדרך, בטוח בה' ובישועתו.

באמצע הדרך סר ללון בבית מרוח על אם הדרך, בלילה ההוא הגיע למקום פריץ חשוב ומקבד, שנשאר בבית המרוח ללינת הלילה, ויישן ויחלם כי בחדר סמוך יש יהודי שברשותו פריטס לוחם שמזלו עומד לו, לכן כדאי לו להתחלף עמו ולתן לו את הפריטס לוחם שיש ברשותו שהוא אינו שוה מאומה.

התעורר הפריץ והנה חלום, ויישן ויחלם שנית אותו הדבר ותפעם רוחו, מיד עמד ממשכבו וצוה על משרתו שיחקר אם יש בבית האכסניה אורחים נוספים, ואם ימצא יהודי, שיקרא אותו אליו מיד.

אחר חפוש קצר מצא המשרת את היהודי ישן שנת ישירים, על אתר הקיצו בחזקה, וכפה עליו להתיצב לאלתר לפני אדונו הפריץ אשר חקר אותו עד ששמע מפיו כי הוא אכן מחזיק באמתחתו פריטס לוחם.

אמר לו הפריץ, גם תחת ידי יש פריטס מעין זה, בוא ונחליף זה עם זה, ואתן לך בעבור החליפין סך של כמה זהובי כסף, אף החסיד שהיה בטוח בהבטחת רבו שפריטסו הולך להגדיל, לא הסכים בשום אופן לחליפין, ואף כשרצה השר לתת לו סך עצום של אלף זהובים, לא היה מוכן להתחלף עמו.

השר שהיה בטוח בחלומו שהפריטס לוחם שברשות היהודי הולך לזכות, צוה על משרתו בחמתו שישקח בחזקה את הפריטס, והמשרת כן עשה ואין מידו מציל, ובכל זה אמר השר, "אינני רוצה לגזול, הנני נותן לך את האלף זהובים, וגם את הפריטס שלי כפי שהצעת ליך.

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כ"ז)

ברט"י, מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה.

אחר שיצא הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א את העיר זליכוב ועבר לפינסק, בא אליו אחד מממתנגדיו וטען כנגדו, "יעקב אבינו יצא את באר שבע, ויציאתו עשתה רשם כפי שמספרים חז"ל שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם, ואלו מר יצא את זליכוב, ואין כל רשם לדרך, העיר כמנהגה נוהגת".

החזיר לו רבי לוי יצחק, "רק צדיקים מרגישים ביציאת הצדיק, אלה שאינם צדיקים אינם מרגישים מאומה. יעקב אבינו יצא את באר שבע ונשארו בה יצחק ורבקה, והם הרגישו ברשם, אתה, מה לך ולרשמים הללו". (חסידים מספרים)

והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך והשתדף אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך (כ"ט)

לפני הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א הגיע חסיד מאנשי שלומו שמלפנים היה גביר נכבד בעמיו, וספר על מצבו ומעמדו כי ברע הוא, הוא ירד מנוכסיו ונעשה בעל חוב גדול, אף למזלו הדרך עדיו לא התפרסם בין הבריות.

אמר לו הרבי מברדיטשוב, "תקנה פריטס לוחם, ותרויח בו מעות הרבה", ענה החסיד, "אני מאמין באמונה שלמה שהבטחת הרבי תעשה פרות, אף עד הגדרת הלוחם יעברו מספר חדשים ובינתיים צריך אני להשיא את בתי, וכסף מנל".

מחברי הקהלה, הוא לא היה במצב כזה. (אמירה יפה)

ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש וגו' והיה ה' לי לאלקים (כח כ-כא)

ישב הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי זיע"א במחצת חבריו תלמידי רבם הרה"ק רבי דב בער ממעזריטש זיע"א, והתעודו יחדיו, נענה רבי שניאור זלמן ואמר, "לחיים, יהי רצון שהשי"ת יעזר לנו בגשמיות וברוחניות".

להערת חבריו מדוע הקדים גשמיות לרוחניות, אומר, הלא גם ביעקב אבינו מצינו שהקדים גשמיות לרוחניות באמרו 'ונתן לי לחם לאכל' וגו', הרי גשמיות, ורק אחר כך 'והיה ה' לי לאלקים', שזה רוחניות.

אמרו לו, הרי בפסוק מדבר אודות הגשמיות של יעקב אבינו, וכיצד נתן להשוות את צרכיו הגשמיים שהיו במדרגה גבוהה מאד, לעמת צרכיו הפשוטים, והוא ענה, הרי שם מדבר על גשמיות כנגד הרוחניות של יעקב אבינו בעצמו.

כך אף היה בעת החתנה הגדולה של נכדי הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א ורבי שניאור זלמן, הסבו בראש השלחן שני הסבים הצדיקים, בעת סעודת הנשואין פנה בעל התניא אל מחתנו הרבי מברדיטשוב ואמר, "לחיים מחתן, השם יתברך יעזר לנו בגשמיות וברוחניות".

תמה רבי לוי יצחק ושאל, הא כיצד, מחתן, גשמיות קודמת לרוחניות, השיב בעל התניא, כך מצינו אצל יעקב אבינו בפרשת ויצא, 'ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש', 'והיה ה' לי לאלקים', הרי שהקדים גשמיות לרוחניות.

שאל הרבי מברדיטשוב, "כלום יש לדמות את הגשמיות של יעקב אבינו לזו שלנו", רבי שניאור זלמן השיב בשאלה, "וכלום יש לדמות את הרוחניות שלנו לזו של יעקב אבינו". (סמועות וסיפורים)

ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש (כח כ)

נראה לפרש על פי מה שאמר לי הרה"ק רבי יהושע מטאמאשוב זיע"א, ששמע מפי הרה"ק רבי יחיאל מאיר ממוגלניצא זיע"א לפרש בדרך צחות מה שנאמר

בזמר 'איש חסיד', 'זכר לך עתה אתמול אשר דברת'.

מעשה בחסיד עני שלא היה ברשותו עבור חלות לצרכי שבת, על כן לקח בערב שבת את בגדי החל שלו ונתנם כמשכון עבור הלואה לצורך רכישת צרכי שבת, כי הלא אמר הקב"ה 'לוי עלי ואני פורע'.

כשהגיע מוצאי שבת והוא נזקק לבגדי החל, אך בינו לא היה מעות לפדותם, אמר החסיד לפני הקב"ה, 'רבנו של עולם, 'זכר לך עתה אתמול אשר דברת', בערב שבת אמרת 'לוי עלי ואני פורע', על כן ראה שיהיה לי מעות לפרע לפדות הבגדים'.

על פי זה אפשר לפרש, 'ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש', שיהיה לי הבגד ללבש, ולא לתן הבגד עבור משכון, זאת על ידי שיהיה ברשותי בכל עת 'לחם לאכל'. (בנין זוד)

ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר (כט י) **ברש"י**, כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכחו גדול.

בעת ששהה הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זיע"א בעירת הנפש זעמרינג שליד וינה, הגיע לעירה אחינו הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן טשורנוביץ זיע"א, כדי לעשות את השבת במחצתו ולהתפלל עמו במקום אכסניתו.

אחר התפלה נשאר רבי מנחם נחום בבית האכסניה לחזות בעבודת קדשו בעת שמקדש על היום, והבחין כי בעת שהרבי אומר 'שלום עליכם' ואשת חיל, הוא מסיר את הפקק של בקבוק היין העומד על השלחן ומחזירו מספר פעמים.

כשיצא רבי מנחם נחום לאכסניתו אחר קדוש, התלנה אליו גבאול של רבי ישראל מטשורטקוב ורבי מנחם נחום שאל האם בכל שבת לפני קדוש נהג הרבי להסיר את הפקק ולהחזירו, והאם כך עשה גם אביו הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א.

הנביא הותיק השיב כי הרבי אכן נהג לעשות זאת מדי שבת, אך הגם שאביו מעולם לא נהג כך, חותנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זיע"א אכן היה עושה כזאת מדי שבת לפני קדוש, והוא מעולם לא הבין את פשר הדבר.

ענה הרבי מבאיאן טשורנוביץ כי כנראה הטעם לזה הוא על פי הכתוב 'ויגל יעקב את האבן מעל פי הבאר', ואיתא ש'ויגל את האבן', מרמז על האבן נגף שהיא היצר הרע, ולפני קדוש זה הזמן להתעורר בתשובה כי בקדוש מעידים על בריאת שמים וארץ ורשע פסול לעדות.

בהיות ולפני הקדוש זמן תשובה, וזה מרמז בבחינה של 'ויגל את האבן מעל פי הבאר', שמסירים את אבן הנגף, וכפרושו של רש"י, כאדם המעביר את הפקק מעל גבי הצלוחית מלמד שכחו גדול.

נראה שזו היא פנתו של דודי מטשורטקוב בעת הסירו את הפקק מהבקבוק, כאדם המעביר את הפקק מעל גבי הצלוחית, שהרי הבאר הוא לבו של האדם ולפעמים מנחת על הלב אבן גדולה, וצדיק הדור שנקרא יעקב, יכול לגולל את האבן מעל לבותיהם של חסידיו ולעוררם לתשובה. (סם משמעון - עיר הגולה)

ותקנא רחל באחתה (ל א) **ברש"י**, קנאה במעשיה הטובים.

בשנותיו האחרונות של הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זיע"א, הוא מעט לצאת אל הצבור והתריסים בביתו היו מוגפים ברב שעות היממה.

בעת שהיה הרה"ק החדושי הרי"ם זיע"א מגיע לחצר הקדש של רבו בקוצק, הוא היה נוהג להסתובב אנה ואנה בחצר בית המדרש מסביב לבית הרבי, כשהוא אחוזו שרעפי קדש.

פעם התבונן במעשיו אחד החסידים מגדולי החבריא, לפתע נפתח התריס בחלון הרבי, והוא הכריז בקול גדול כנגדו, 'ותקנא רחל באחתה', ומיד התריס נסגר. תמה החסיד ובה לפני הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זיע"א, לבקשו שיפרש לו את דברי הרבי.

אמר לו הרבי מאלכסנדר, הרבי הפיר כך שאתה מקנא במעשיו הטובים של החדושי הרי"ם, כמו שמפרש רש"י הקדוש על הפסוק 'ותקנא רחל באחתה', שקנאה במעשיה הטובים. (תורת חנוך)

פרשת ויצא

את עניי ואת יגיע פפי ראה אלהים

הקריירות המופגגת בה קיבל הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זיע"א את בנו בכורו, לימים ממלא מקומו, הרה"ק רבי יוסף קאליש, שבאותם ימים כיהן כרבה של העיר אוסטרובה, הייתה מוזרה ביותר.

נוהג היה רבי יוסף לבוא ולפקוד את חצר קדשו של אביו, מדי שנה בשנה, לכבוד יום הכיפורים, שכן בימי ראש השנה היה רבי יוסף מתפלל עם אנשי עירו ומשפיע עליהם שפע של תורה ויראת שמים. כך גם בכל ימי חג הסוכות כמו בשאר החגים והמועדים היה רבי יוסף נמצא בקרב בני קהילתו, כדרכם של רבנים המסורים לקהילתם. היום-טוב היחיד בו רבי יוסף היה עוזב את עירו ומגיע אל אביו היה ביום הקדוש.

כבר בשעות המוקדמות של ערב יום הכיפורים היה רבי יוסף מגיע אל אמשינוב, וכך היה סועד על שולחן גבוה את שתי סעודות היום, ורק במוצאי היום, לאחר ששבר את הצום והשתתף בשולחן הטהור שערך אביו כיום טוב שהיה עושה כהן גדול לאוהביו בצאתו בשלום מהקודש, היה עולה על העגלה שהחזירה אותו לאוסטרובה.

רגיל היה רבי יוסף לקבל מאביו יחס מיוחד של קירבה ואהבה, ותמיד היה אביו מקבל את פניו בשמחה רבה. לאחר שהיה לוחץ את ידו בברכת 'שלום עליכם' היה הרה"ק מאמשינוב מתעניין בשלום משפחתו וילדיו, ואף בשלום בני הקהילה באוסטרובה, ובפרט בנעשה ונשמע אצל חסידי אמשינוב שהתגוררו בה.

הרה"ק מאמשינוב ראה ברבנותו של בנו באוסטרובה תיקון היסטורי למעוות גדול שנעשה בעיר זו לאביו הרה"ק רבי יעקב דוד זיע"א. הדברים נודעו כשהמשלחת של בני אוסטרובה הגיעה להזמין את רבי יוסף לבוא ולעלות על כסא הרבנות בעירם, ואביו הרה"ק רבי מנחם הזמין את בני המשלחת לבוא ולסעוד עמו על שולחנו.

בתוך הסעודה פתח הרה"ק מאמשינוב ואמר: היום הזה תיקנה העיר אוסטרובה את אשר עוללה לפני כשלושים שנה כלפי אביו, רבי יעקב דוד זיע"א, אשר כל ימיו עסק בצרכי ציבור באמונה. באישיותו רבת ההוד ובדמותו האצילה, שאמרה כולה חמלה ורחמים, ביצע אבי פעולות ציבוריות נועזות, שהיו כרוכות במסירות נפש, כשבעיקר מסר נפשו להציל המוני בחורים ואברכים טהורים

משרות ממושך בצבא הצאר הרוסי.

מצוה זו של פדיון שבויים הייתה כרוכה בהוצאות עצומות והיא דרשה הון תועפות שלאבי לא היה כמובן. אלא שאבי היה מבזה עצמו ומטלטל מעיר לעיר כדי לאסוף כספים לצורך מצוה זו. כך הוא הגיע אל העיר אוסטרובה כדי לערוך בה מגבית חירום לטובת מצוה זו בה הוא היה עסוק.

סבור היה רבי יעקב דוד כי הוא ישובת את שבתו בעיד אוסטרובה, ולאחר השבת יערוך את המגבית. אולם כשנודע הדבר לקומץ רעשני של מתנגדים קיצוניים שהיו מתגוררים בעיר, הם לא בחלו באמצעים והפעילו לחץ כדי שהרבי יאלץ לעזוב את עירם עוד לפני כניסת השבת. בגסות רוחם הם אמרו כי לא ייתנו שרבי חסידי יערוך שבת חסידית באוסטרובה המתנגדת.

בלית ברירה נאלץ רבי יעקב דוד לעזוב את העיר בערב שבת, בבושפת פנים ובעלבון, ולשבות את שבתו בעיר רוזאן הסמוכה. עתה, אמר הרה"ק מאמשינוב לבני אוסטרובה, תיקנתם את העוול הנורא שרביץ על עירכם, ובכך שמיניתם את בן בנו, כרבה של אוסטרובה, בוודאי התפייס אבי הגדול ומחל על עלבוננו. מבטיח אני לכם, סיים הרה"ק מאמשינוב, שכנגד אותה שבת בה לא ניתן לאבי להיות בעירכם ולהשפיע תורה וחסידות, הרי שהרבה שבתות ישובת בני ביניכם והוא ישפיע עליכם מזיו נועם תורת החסידות לטוב לכם כל הימים.

הקשר של הרה"ק מאמשינוב לבנו רבה של אוסטרובה היה עצום וחזק, המעורבות של הרבי בנעשה בקהילה הייתה תמידית, ומשכך גם היה גדול הפלא מהאירע לו לרבי שבקושי הושיט את ידו לבנו וכלל לא התעניין אצלו על משפחתו ובני הקהילה.

פניו של הרבי נותרו חתומות כשהוא ניגש אל ארון הספרים הגדול שבחדרו, הוציא משם ספר תהלים גדול, אשר נדפסו בו גם ליקוטים שונים מדברי הזוהר הקדוש. מבלי לומר מילה, דפדף הרבי בספר והראה לו על קטע בו מבואר בספר הזוהר הקדוש על קדושת הזקן - הדיקנא קדישא של האדם. רבי יוסף הרכין את ראשו וקרא את הדברים בעיון רב, כשלאחר מכן נענה הרבי ואמר לבנו: הבה ונלך יחדיו...

אותם ימים קשים היו לישראל, שכן השלטונות הרשעים גזרו על שלומי אמוני

ישראל את גזירת חובת גילוח הזקן והפאות, כשבכך ביקשו השלטונות להכריז שככל הגויים בית ישראל. גם הללו ידעו היטב את הסוד שהמראה היהודי האוטנטי עם הזקן והפאות משמש מגן ומסתור מפני רוחות הסערה של הרחוב הקלוקל, והם ביקשו לפרוץ את החומה שחצצה בין היהודים לבין הגויים.

השלטונות הטילו את כל כובד משקלם על ביצוע הגזירה, אולם שלומי אמוני ישראל לא הסכימו לכך בשום אופן. גדולי ישראל שישבו על המדוכה הגיעו למסקנה כי אם כל חכמי ורבני המדינה יחתמו כי גילוח הזקן והפאות הוא נגד ההלכה והוא עומד בסתירה מוחלטת לדרישות דת משה וישראל, הרי שיש סיכוי רב כי השלטונות יסכימו לסגת בהם מגזירה זו.

ההגיון בכך היה נכון. המשכילים, אותם שועלים קטנים המחבלים בכרם בית השם, הם אלו שהסיתו והדיחו את השלטונות לגזירה זו בתואנה כי אין בזקן ובפאות כל חובה הלכתית, ועצם הדבר שהיהודים החרדים מגדלים זקן ופאות מבדיל בינם לבין הגויים ומונע מהם להיטמע ביניהם.

המשכילים ידעו כי השלטונות אינם מעוניינים להכריז מלחמה נגד הדת היהודית ממש, אם כדי שלא לעורר התקוממות יהודית נגדם ואם בשל רצונם להימנע ממחאות שיגיעו אליהם מחוץ לארץ על היותם אויבי הדת היהודית, ועל כן הסיתו אותם לגזור גזירה זו. דווקא בשל כך שהמשכילים טענו באזניהם כי גידול הזקן והפאות הוא אינו חובה הלכתית, התרצו השלטונות והסכימו להכריז על הגזירה. כך סבורים היו שיעלה בידם מוצא של כבוד בו גם יאלצו את היהודים להיראות ככל הגויים, וגם לא יוכלו לטעון כנגדם שהם כופים אנשים לעבור על מצוות דתם.

עתה, טענו גדולי ישראל, אם תצא עצומה בה יכתבו ויחתמו כל הרבנים במדינה כי גילוח הזקן והפאות הוא איסור תורה של ממש, יעדיפו השלטונות לרדת מהעץ הגבוה עליו טפסו וימצאו את הדרך לבטל את הגזירה הרעה. לנוכח חומרת המצב הוחלט כי תיקרא אסיפה דחופה של כל הרבנים ושם יתבקשו כולם לחתום על העצומה שתוגש לשלטונות. לוח הזמנים הקצר לא הותיר ברירה והאסיפה התכנסה בערב יום הכיפורים.

רבי יוסף הגיע לאביו הרה"ק מאמשינוב בדיוק באותה שעה בה הוא התעתד לצאת אל האסיפה החשובה. מתברר כי הקריירות

שבה קיבל האבא את בנו בכורו לא היה בשל קפידה חלילה עליו או בשל כל טענה ותרעומת, כי אם כובד ראש ואחריות יהודית כללית שאותה נטל על עצמו ברצונו להביא להצלחת האסיפה על הצד היותר טוב.

והייתה לו להרה"ק מאמשינוב סיבה אמיתית ומהותית שבשלה היה לו מקום לחשוש מכישלון האסיפה...

סביב שולחן ארוך התכנסו ובאו רבנים ודיינים יחד שבטי ישראל. בזה אחר זה עלו הנואמים ודיברו בקצרה, בשל מגבלות היום, אך בלהט ובשלהבת קודש על הסכנה הנוראה המאיימת על כנסת ישראל, אם אכן גזירה זו של גילוח הזקן והפאות תצא חלילה מהכוח אל הפועל. הרבנים הזכירו את דעת גדולי ישראל כי גזירות מעין אלו יש בהם 'הרג ואל יעבור' שכן הכוונה בגזירה זו היא להעביר את בני ישראל על הדת חלילה.

לקראת סיום האסיפה הודיע המנחה כי עתה כל הרבנים יחתמו על העצומה אותה ישלחו לשלטונות, וכי זהו הסיכוי היחיד, כפי שנראה לעת עתה, לבלום את הגזירה הקשה.

לפתע הבחינו הרבנים כי סערה זוטא מתחוללת באחת הפינות של השולחן. שם יושב היה רב, ממוצא בני אשכנז, שהודיע חגיגית כי הוא אינו מסכים בשום פנים ואופן לחתום על עצומה זו, שכן לדעתו אין כל איסור בגילוח הזקן והפאות. הסיבה להתנגדותו של אותו רב לחתימה על העצומה הייתה כמעט ומובנת מאליה: הוא עצמו היה מגולח למשעי, פניו היו חלקות לגמרי ללא כל זכר לפאות ולזקן.

הרב המגולח התעמת עם שכניו לשולחן והודיע כי לא זו בלבד שהוא לא יחתום על העצומה אלא שיש בדעתו להוציא כרוז הפוך ובו ייאמר בשפה ברורה כי אין בכל איסור, ואדרבה, הדבר מותר לגמרי.

האמת היא שכבר בשלבי תכנון האסיפה התלבטו המארגנים האם להזמין את הרב ההוא לאסיפה, שכן יודעים היו שהוא מגלח את זקנו והבינו שזו תהיה גם דעתו. אלא שמעמדו הבכיר ומשרת הרבנות החשובה שהייתה מוחזקת בידו לא הותירה כל ברירה, שכן השלטונות הכירו ברבנותו ואם חתימתו תחטר לא תהיה תועלת בעצומה. סברו איפוא המארגנים כי אם רב זה יישב באסיפה וישמע את כל דברי הנואמים, הוא יבין כי גם אם הוא עצמו מגלח את הזקן, ראוי לו לחתום על העצומה יחד כל הרבנים החרדים לדבר ה'.

בפועל, הדבר לא הועיל. הרב עצמו,

שכנראה נפגע מהדברים הנחרצים וחוצבי הלהבות שהושמעו באסיפה, החל לטעון ולהתווכח כי הוא מבקש להביע את דעתו ההפוכה מכל הנאמר כאן. הרבנים שישבו על ידו ניסו להשקטו אך הדבר היה ללא הועיל.

סיפר הרה"ק רבי מרדכי יוסף ליינר מראדזין, כי הוא ישב על יד הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב וראה כי אחזה בו רעדה עצומה, עד כדי כך שמכוח הזדעזעותו רעד גם הכסא שעליו ישב. לפתע, התרומם הרה"ק מאמשינוב ממקומו, ומבלי לבקש ולקבל את רשות הדיבור הסה את הקהל בהתרגשות עצומה וקרא בקול: וכי דומה עליכם שאנכי אשב ואמתין עד שיגיע תורי לדבר!?

וכשכל גופו רועד ורוטט מהתרגשות עצומה הוא פנה אל אותו רב מתחכם ואמר לו בחרדת קודש: וכי בדיקנא קדישא אתה מבקש נגוע? דע לך כי אני אעקור אותך מהשורש!!!

הס הושלך באולם בו נערכה האסיפה. איש לא ידע כיצד יגיב הרב למשמע דברים חריפים שכאלה, אך למרבה הפלא, אימה גדולה וחרדה נפלה על אותו רב, ובהכנעה גמורה הוא נטל את העט וחתם על העצומה יחד עם כל הרבנים...

באותו רגע ננעלה האסיפה, והרה"ק מאמשינוב מיהר ללכת לאותו רב ולדבר איתו טובות. הרבי כיבד אותו בסיגר יוקרתי ופייס אותו בדברים, עד שאותו רב יצא שבע רצון ומרוצה.

כשיצא הרה"ק מאמשינוב מאותה אסיפה, ניגשו אליו כמה אנשים ואמרו לו: הנה היטבתם להראות איך צריך אכן להיראות יהודי אמיתי; גם אל הרב הזה הראיתם זאת כראוי לו; רצוננו שגם תראה לנו כיצד עלינו להיות יהודים אמיתיים...

הייתה זו אכן עבודת קדשו של הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב תמיד להראות כיצד יהודי צריך להיראות, ועל אף שצעיר לימים היה, כבן שמונה עשרה שנה, כאשר החל להנהיג את עדתו הקדושה יצא שמו לפניו כאיש אלוקים וחסידים רבים דבקו בו ובמשנתו.

אמנם זקני החסידים שזכו עוד להסתופף בצלו של הסבא קדישא הרה"ק רבי יצחק מווארקי זיע"א התלבטו מאוד אם לקבל עליהם את מרותו של אברך צעיר זה אותו עדיין לא הכירו.

לקראת השבת הראשונה ששימש באדמורו"ת, הגיעו רבים מחסידי אביו כשחלק

מהם מהרהרים בליבם: הכיצד ימלא אברך כה צעיר את מקומו של האב הקדוש והזקן רבי יעקב דוד זיע"א. אלא מאי, חשבו לעצמם, מפני כבוד בית אמשינוב חייבים גם אנו להמשיך לנסוע לבן הצעיר היושב על כסא אביו.

כשנכנס הרבי לעריכת השולחן הפעם הראשונה, פתח הרבי ואמר: בפרשת ויצא מדובר על תעלוליו ואיומיו של לבן הרשע כלפי יעקב אבינו ועל כך שהקב"ה הזהירו להישמר מלדבר עם יעקב מטוב ועד רע. אחרי שלבן הרשע נפגש עם יעקב אבינו הוא אמר לו (בראשית לא כט - ל): **'יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע. ועתה הלא הלקת פי נכספי נכספתה לבית אביר למה גנבת את אלהי. ויעקב אבינו משיב ועונה לו (שם פסוק מב): 'לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי פי עתה ריקם שלחתני את עניי ואת יגיעי פפי ראה אלהים ויזכח אמש'.**

מסגנון הדיבורים נראה כי לכאורה שניהם, גם יעקב אבינו וגם לבן הרשע, לדבר אחד התכוונו, כי רק אזהרת הקב"ה ללבן היא זו שהצילה את יעקב מכוונותיו הרעות של לבן. אך כאשר מעיניים היטב בתוכן דבריהם עומדים אנו על ההבדל המובהק שיש ביניהם:

לבן טען, כי ליעקב עצמו, כאדם העומד בפני עצמו, אין די זכויות שבגללן ינצל מידו. ולכן אם המדובר הוא ביעקב עצמו, אין כל מניעה מלפגוע בו, אלא זו בלבד שזכות אבותיו היא אשר עומדת לו ומצילתו. לבן מתרברב ואומר 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע', כי למעשה אין לכם כל זכויות שיצילו אתכם מידי, ואולם מוחמת הסיבה של 'אלהי אביכם אמש אמר אלי השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע', היינו, רק בזכות האבות שיש לכם נמוע ממני מלהרע לכם.

על דיבורים אלו השיב לו יעקב: לא כפי שסבור אתה שאין לי זכויות משלי וכל כוחי נובע רק מזכות אבותי, כי 'לולי אלהי אבי, היינו, אילו היתה לי אך ורק את זכות אבותי הקדושים, כפי שנדמה לך, 'כי עתה ריקם שלחתני', לא היית מתחשב בכך ולא כלום, אלא 'את עניי ויגיעי כפי ראה אלהים', כלומר, את יגיעתי בעבודת השם, דבר זה גרם לכך שהזהירך הקב"ה לבל תדבר עמי מטוב ועד רע, אך לא בגלל זכות אבות לבד הצילני השי"ת מידך כפי שאתה סבור בטעות.

דברים אלו שנאמרו מפי קדשו דיברו בעד עצמם והבהירו למהססים שמן הראוי להם להצטרף למחנה המקבלים את מרותו לא רק בזכות אביו הקדוש אלא גם בזכות עצמו.

מוליך יקדיח והודושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהעזרא שליט"א

מִי־הֵתָא חֲדָתָא

חֲדָתָא דְאֹרִייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

מעלת העשירות כשהיא לצורך מעשים טובים

בקשתו אלא שלא יעבירו העושר על דעת קונו, ושלא יהיה חפצו ליהנות מממונו אלא כפי צרכו, לבלתי יימשך אחר הנאות העולם, ושאר הממון שבידו יעשה גמילות חסדים והחזקת תורה, וכמו שהמשיך ואמר (שם כח כב) 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לוי'.

רבות', ולא כמו שביקש מה' שיהיה לו לבוש ומזון רק כפי צרכו.

אכן עיקר הפירוש הוא שלא התפלל יעקב שלא יבוא לידי עשירות, כי העשירות יש בה גם צד טוב כשזוכה לעשות בממונו צדקה וחסד והחזקת התורה ולומדיה, ולא היתה

וְיִפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וְיִהְיֶה לוֹ צֶאֱן רְבוּת וְגו' (ל, מג). צריך להבין, דלכאורה לא התקיימה תפילתו של יעקב אבינו שביקש (לעיל כח, כ) 'וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ', והתעשר בעשירות גדולה כמו שמעיד עליו הכתוב שלפננו 'ויפרץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן

מִילְתָּא דְפְלִיאָה

אין דבר יותר טוב מביזיונות

הבושה מבטלת גזירות קשות מעל האדם

וזאת יש לו לכל אדם להחזיר לקרבו, אמנם מבקשים אנו 'ואל תביאני לידי בזיון', אך לכל אדם ישנם מצבים בהם מאן דהו עולב בו ומשפילנו, ואז יש לו להבין כי אין דבר יותר טוב מהשפלה לפעול בעבורו ובעבור זרעו ישועה מעל הטבע, ואף אם נגזרה גזירה חלילה ניצול ממנה בכח הביזיונות, וזוכה לרב טוב בזכות אותם הרגעים בהם היה מן הנעלבין ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים שעליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', מה לנו גדול מכך להקראות 'אוהביו' של מלך מלכי המלכים.

ולא לחינם אמרו הקדמונים שאם אדם היה יודע מה מרוויח מהביזיונות וכמה הם טובים עבורו בעולם הזה ובעולם הבא, הרי שהיה רוזף אחריהם. וכדבריו המופלאים של רבי חיים ויטאל ע"ה בספרו **שערי קדושה** (ח"א שער ו): ואם יחרפך איש לא תעננו, והיה נעלב ולא עולב, כי על זה כתיב 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', והעבר על מידותיך לכל מי שחטא, ולא תרגיש צער אפילו בלבבך כי טוב הוא לך, ומכל שכן עוונות וחטאות. ובסוף דבריו הקדושים מוסיף הוא על כולנה בשגב הביזיונות ואומר: **ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצורך כי חיים אתה מבקש לך.**

אמנם לא כל אחד יכול לשמוח כאשר נשפך דמו 'אזיל סומקא ואתי חיורא', אך לכל הפחות ידע בליבו כי כאשר סופג ביזיונות - מתנה הם בשבילו, וכמו שאמר **המלאך המגיד** שהיה לומד עם **מרן הבית יוסף ע"ה** (מגיד מישרים ויקהל ד"ה עוד אמר), שאם היו יודעים אנשים את שכר הביזיונות והתועלת שהם זוכים לקבל בעבור שמדברים עליו בגנותו, היו שמחים כאילו הביאו להם מתנות כסף וזהב.

וַתֵּהָרַג וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֲלֵקִים אֶת חַרְפְּתִי (ל, כג).

בכח ההשפלה שעובר אדם, נמתקים כל הדינים התלויים עליו ומתהפכים לרחמים, וכמאמר הכתוב ברחל אמנו בעת שילדה את יוסף הצדיק (בפרשתנו) 'ותאמר אסף אלקים את חרפתי' וביאר **בבאר מים חיים** (שם) שאמרה רחל כי ע"י 'חרפתי' מסתלקים ונאספים הדינים הנרמזות בשם 'אלקים', כי יסורין ממרקים עוונותיו של אדם (ברכות ה). **ואין לך יסורין גדולים מהבושה והביזוי כשמגיע לאדם.** וכן אמרו במדרש (משלי לא יד) על הפסוק (שם) 'הייתה כאניות סוחר' זו רחל אמנו, שהייתה מתביישת על הבנים בכל יום, לפיכך זכתה ויצא ממנה בן, שהוא דומה לספינה, שהיא מלאה כל טוב שבעולם, כך יוסף נתקיים כל העולם בזכותו, וכלכל את העולם בשני רעבון.

דבריו יתבארו ביותר על פי המסופר על הרה"ק רבי **מנחם מנדל מפרימשלאן ע"ה** שקרא לאוהביו לסעודת הודיה, וסיפר להם כי מקובל הוא שאם נגזר על האדם חולי או מכאוב שולח לו הקב"ה אדם שיפגע בו וישפילנו וכך יוצא הוא ידי חובת החולי או הכאב. אם כן, המשיך הרה"ק ואמר, היום זכיתי לביזיונות גדולים דבר המוכיח שעמדה כנגדי גזירה קשה ועצומה ולכן שלח הקב"ה ביזיונות גדולות אלו להצילני מהחולי, על כן מחויב אני להודות לו בקהל ועדה על חסדו הגדול שגמל עימי, כדרך כל אדם שניצל מחולי שיש לו להודות ולשבח על הצלתו כנאמר (קז יח-כב) 'כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות. ויזעקו וגו'. ישלח דברו וירפאם וגו'. יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברינה, ויותר מכך, שממני נמנע החולי עוד בטרם יבוא אלי בזכות הביזיונות.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

מצוות במסירות נפש מעוררות כוחות נשגבים מלעילא

הנשמה רוצה ליהנות בזכות מעשיה

והנה תכלית ירידת נשמות ישראל משורשם בעליונים לשכון בבתי חומר בעולם השפל והגשמי, כי אין הנשמה חפצה ליהנות ממתנת חינם וכל הנהנה מלחמו של חבירו הוא בוש להסתכל בפני הנותן, ולכן מרוצה הנשמה לירד לעולם הגשמי ולסגל לעצמה במעשיה חלק ונחלה בעליונים, כדי שתהיה ראויה ליהנות מזיו השכינה בזכות מעשיה, ולא במתנת חינם.

ולפי דברינו אינו מובן מדוע משתוקקת הנשמה לשוב בכל עת להידבק בעליונים, הרי דוקא כאן בעולם הזה הוא המקום לזכות בכוח מעשיה לשכר המובטח לצדיקים לעתיד לבוא, ואילו לשוב למעלה קודם זמנה שוב תזדקק למתנת חינם אשר אינה חפצה בכך.

במסירות נפש זוכה לשכר בכוח מעשי

אכן פירוש הדברים הוא, כי בהיות הנשמה מוכנה למסור עצמה להידבק בבוראה, הרי בעצם כך היא זוכה בכוח מעשיה וקונה חלקה בשלמות בעולם הבא, כי האדם מצד עצמו אינו ראוי לשכר על מעשיו מאחר והכל הוא בחסד הבורא עמנו, וכמו שכתוב (איוב מא ג) 'מי הקדימני ואשלם', והרי אי אפשר לקיים שום מצוה בלי שיקדים ה' לתת לאדם הכלים לקיים בהם את מצוותיו, אבל המוסר את כל כוחותיו לה' בשלמות הרי הוא כביכול מקדים את הקב"ה ואינו צריך לעצמו מאומה, כי באמת מצד הדין נאמר בקיום המצוות (ויקרא יח ה) 'וחי בהם' ולא שימות בהם, והמוסר נפשו נכנס הוא עם הקב"ה לעובדו לפני משורת הדין, ומשום כך ראוי הוא מצד עצמו לנחול חלקו בעולם הבא, ואין בכך שום נהמא דכיסופא, כי הוא הקדים לעבוד את הקב"ה יותר מפי כוחותיו.

ועל ידי שהאדם בוחר בטוב בקיום מצוות התורה מתעורר על נפשו שפע קודש, והוא הנרמז בדברי חז"ל (אבות פ"ד מ"א) 'העושה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד', כי כוח הקדושה המתעורר מכוח קיום המצוות עומד לו כפרקליט טוב לסייע בידו להוסיף אומץ בעבודת ה', והוא זוכה להוסיף ולקיים עוד מצוות כמו שאמרו חז"ל (שם פ"ד מ"ב) 'מצוה גוררת מצוה', והבא ליטהר מסייעים בידו.

הנשמה משתוקקת לשוב לשורשה בעליונים

נשמת ישראל חצובה מתחת כיסא הכבוד, והיא חלק אלוה-ממעל (ראשית חכמה שער האהבה פ"ב), והיא מורכבת בגוף הגשמי בעולם הזה, ולרוב רוחניות הנשמה היא מבקשת לשוב בכל זמן לשורשה, כמו שמובא במדרש תהלים (סב ט) שנשמת האדם מבקשת בכל שעה לצאת מגופה ולעלות למעלה, וכיון שרואה את הקב"ה שמלוא כל הארץ כבודו, היא נרתעת לאחוריה ונשארת בגופה.

ופירש האלשיך הקדוש (ויקרא כו) שדרך כל דבר להשתוקק לשוב למקורו, וכשהנשמה מתבוננת איך שהיא חלק מקדושתו העליונה והיא שוכנת בחומר העכור, הרי היא משתוקקת להיפרד מן הגוף ולהידבק בעליונים, אבל כשהיא נזכרת ביוצרה שעם היותו קדוש מכל קדושה הרי הוא שורה בעולם השפל התחתון, אזי גם הנשמה מתנחמת וחוזרת לשרות בגוף האדם. וזהו שנאמר (שם פסוק יא) ונתתי משכני בתוככם, שהקב"ה ישרה שכינתו בתוכינו, ועל ידי זה 'לא תגעל נפשי אתכם', היינו שנפש האדם הרוחנית תתנחם בראותה השכינה בתחתונים, ועל ידי כן לא תגעל הנפש מלהתקיים בגוף האדם.

והנה מלאכי אלקים עלים ויורדים בו (כח יב). כתב האור החיים הקדוש שבשעה שמקיים האדם מצוות התורה הוא מעורר על נפשו שפע הארת קדושה, וזה ביאור הכתוב 'מלאכי אלהים עולים ויורדים בו', שעל ידי קיום המצוות מעלה האדם מלאכים וכוחות הקדושה מלמטה למעלה, ועל ידי התעוררות התחתונים מתעוררים העליונים להוסיף ולהשפיע קדושה כנגדם, ונשמתו מתגברת בקדושה נוראה משפע היורד אליה מן העליונים.

שתי נפשות באדם

דהנה כתב בשערי קדושה לרבנו חיים ויטאל ע"ה (ח"א שער א-ג) שהאדם יש בו שתי נפשות, טובה ורעה. עיקר הנפש שורשה בארבע יסודות רוחניים המכוונים כנגד ד' אותיות שם הוי"ה, והיא מתפשטת ברמ"ח איברים ושם"ה גידים, ומזונה מתרי"ג מצוות שכנגד איבריה וגידיה. וכנגד הנפש הקדושה נבראת גם נפש רעה כי 'זה לעומת זה עשה אלהים' (קהלת ז יד), ושורשה מד' יסודות רעים הכוללים ארבעה אבות נזיקין וארבעה מראות נגעים, והיא הנפש הרעה המתגברת להחטיא את האדם ולאבדו.

ובעוד שיש לאדם מלחמה עם יצרו והוא גובר עליו ומקיים המצוות כולן הוא הנקרא 'צדיק'. ומי שזוכה לטהר עצמו מכל מידה רעה, עד שטבעו משתוקק אל הטוב ואין גופו מושכו להחטיאו, זו מדרגה גבוהה עוד יותר והוא הנקרא חסיד.

התגברות הנשמה מכוח המצוות

הקב"ה מסייע לבני ישראל לבחור במצוות, כמו שכתוב (דברים ל יט) 'החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה', שהקב"ה בעצמו נותן לפני האדם את הבחירה בין טוב לרע, והקב"ה עומד על גבי האדם ונותן לו כוח לבחור בחיים.

שכר המענג את השבת

וניתן בה הכוח לדבר דברי קדושה בבחינת תורה שבעל פה. וזהו הרמז בלשון הכתוב (ישעיה נח יג) 'אם תשיב משבת רגלך וגו' ממצוא חפצך ודבר דבר', ולא כתוב 'ומדבר דבר' לשון זהירות מדיבור לא ראוי, כמו שכתוב 'ממצוא חפצך', אלא כתוב 'ודבר דבר' לשון צווי לדבר דיבורים, כי על ידי פתיחת פי ה' בשבת ניתן בנו הכוח לדבר דיבורים קדושים.

יעקב אביך, ונחלת יעקב האמורה כאן היא נחלה בלי גבולות ומיצרים, כמו שנאמר ביעקב אבינו 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה'.

דיבורי קדושה ביום השבת

מסיים הכתוב (ישעיה שם) כי פי ה' דיבר, וזו מתנת השבת שזוכים בה לפתיחת פי ה', כמו שכתוב שיום השבת מכוון כנגד הפה,

והיה זרעך פֶּעַפֶּר הָאָרֶץ וּפְרֻצַת יְמֵה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ כָּךְ כָּל מִשְׁפָּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֵרְעָךְ (כח יד). מצות עונג שבת יקרה וחביבה היא מאוד, וכפי מה שמכבדים את השבת להתענג בה, כך זוכים שיתמלאו משאלותינו ברוחניות ובגשמיות, כמו שאמרו (שבת קיח). כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (ישעיה נח יד) 'אז תתענג על ה' וגו' והאכלתיך נחלת

התפלל שבכל מקום שיהיה - לא יהיה לבו חלוק על המקום

באותה שעה ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, וממילא ידע כל אדם ויחזק בליבו אמונה זאת שעל אף שהקדוש ברוך הוא נקרא 'הגדול, הגבור, והנורא', ולו דומיה תהילה' (עפ"י תהלים סה ב), אף על פי כן יקר בעיניו דבריהם של עמו ישראל ומגיע מהם תענוג לבורא יתברך, אפילו ממי שהוא חס ושלום בדיוטא תחתונה, ובוודאי אין הקדוש ברוך הוא מואס חס ושלום בשום תפילת עמו ישראל.

אברהם אבינו הכין דרך של התקרבות בכל מקום

והנה גם בזה כבר סלל אברהם אבינו ע"ה את הדרך בשבילנו בניו אחריו, שנדע כי בכל מקום ובכל עת יכול כל איש ישראל לעבוד את השם יתברך, כמו שנרמז בפסוק (בראשית כב ד) 'וירא את המקום מרחוק', שראה ממרחקים את הטענה הזאת שיש מקומות שבהם אין אפשרות לעבדו יתברך שמו, אלא ידע ש'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך' (להלן כ כא), והדבר אפשרי בכל מקום.

בכל מקום אפשר להתקרב על ידי העסק בתורה

נראה להסמיק לזה האמור במשנה (אבות פ"ד מ"ג) 'אין לך אדם שאין לו שעה', 'שעה' מלשון רצון, שבעומק לבבו של כל איש ישראל טמון הרצון לעבוד את בוראו, 'ואין לך דבר שאין לו מקום', 'דבר' זו הלכה (סנהדרין פז), ותמיד בכל מקום אפשר להידבק ולהתקרב אל התורה ונותן התורה, שהרי מיום שנחרב בית המקדש אין לו להקדוש של ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ח.), וממילא על ידי התורה אפשר לעבוד הבורא יתברך שמו ולהתקרב אליו בכל עת ובכל מקום. ועל דרך זה פירש הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק ע"ה האמור במשנה (אבות שם מ"ד) 'רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה', שלכל מקום שאתה גולה תעשה ממנו מקום תורה, כי בכל מקום אפשר להתקרב על ידי התורה.

תמיד בכל עת ובכל שעה אפשר לכל איש ישראל להתפלל אל הקדוש ברוך הוא, כמו שפירש הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ בעל זרע קודש ע"ה (ואתחנן ד"ה ואתחנן הב'): 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, שלא אמר באיזה עת דיבר שעליה אמר 'בעת ההיא', ללמדנו שבכל עת ועת יתפלל האדם לפי העת ההיא שנמצא עומד בה, יהיה העת איזה עת שרק יהיה.

לא להמתין להתעוררות העליון ורוח ממרום

כענין זה מובא בשם המגיד מקוויץ ע"ה (ראה באר משה ויחי ד"ה נפתלי) לבאר הפסוק (קהלת יא ד) 'שומר רוח לא יזרע, ורואה בעבים לא יקצור', כלומר מי ששומר ומחכה עד שיערה עליו רוח ממרום והתעוררות העליון להתפלל ולעבדו יתברך שמו, איש כזה לא יזרע זריעה בעבודת השם לעולם, ואילו 'רואה בעבים' היינו מי שרואה להתפלל ולעבוד את השם אף כשהוא נמצא בעביות וכאילו עב הענן סך בעדו שאין מוחו בהיר כל כך, ואף על פי כן מתחזק ועובד עבודתו, 'לא יקצור', זה האיש לא יקצר לעולם בעבודת הבורא ברוך הוא.

ה' יתברך שומע תפילת כל פה - אף מיהודי הפשוט ביותר

כך הוא ממש בבחינת נפש, שאין איש מבני ישראל שאינו מסוגל להתפלל ולעבוד את השם יתברך, ובכל מדרגה שהוא הקב"ה שומע בקשותיו, כמו שאומרים בתפילת שמונה עשרה 'כי אתה שומע תפילת כל פה עמך ישראל ברחמים', שאף אם התפילה היתה בבחינת 'פה', דהיינו מן השפה ולחוץ ובלי כוונה, אף על פי כן הוא יתברך שומע ומקבל צעקתו.

וכך מפורש בתורה הקדושה אצל ישמעאל 'כי שמע אלקים אל קול הנער כאשר הוא שם' (בראשית כא יז), ובגמרא (ר"ה טז): 'פירשו שהאדם נדון לפי מעשיו

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתי וישכב במקום ההוא (כח, יא).

כתב הבית אהרן (ויצא ד"ה ויפגע ה-ב') דברים נפלאים, לפרש הכתוב בפרשתנו אצל יעקב אבינו ע"ה 'ויפגע במקום', 'ויפגע' מלשון תפילה, שהתפלל לפני הקדוש ברוך הוא שבכל מקום שיהיה, לא יהא לבו חלוק על המקום, ובכל מקום יהיה לבו שווה עם המקום. והוא על דרך שפירש הרה"ק ר' שלמה מקארלין ע"ה את דברי הספרי שהובאו ברש"י בפסוק (דברים ו, ה) 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך', ודרשו 'שלא יהיה לבך חלוק על המקום', ואמר הפירוש בדבריהם, אשר בכל מקום יעבוד את השם יתברך, כי יש בני אדם שהם נמצאים באיזה מקום ואינם עובדים את השם יתברך, וטענתם בפיהם שהמקום גורם לכך, כי אם היה נמצא במקום אחר בודאי היה עובד השם יתברך בכל כוחו.

על זה אמר המדרש שחלילה מלומר כן, 'שלא יהיה לבך חלוק על המקום' שאתה נמצא בו, כי אין המקום גורם שום מניעה לעבודתו יתברך, שהרי הכל מאתו יתברך שמו, וכיון שרצונו שיהיה האדם כעת במקום הזה מסתמא גלוי לפניו שזה המקום לא יגרום שום מניעה לעבודתו, רק המניעה מצד האדם.

וזה פירוש הכתוב 'ויפגע במקום', שיעקב אבינו ע"ה התפלל שבכל מקום שיהיה לא יהיה לבו חלוק על המקום ויעבוד אותו בכל מקום ומקום. ואכן מה כתוב אחר כך (בראשית כח טז-יז) 'אכן יש ה' במקום הזה וגו' מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים', כי יעקב אבינו ע"ה הרגיש קדושה בכל מקום ולמד לעבוד את ה' יתברך בכל מקום ובכל זמן.

תפילה לבורא עולם בכל עת ובכל שעה

כך הדבר בבחינת השנה והזמן, שלא יאמר האדם עתה אין לי מוח הראוי לתפילה ולכן לא אתפלל עכשיו רק כשאפנה אתפלל כראוי וכנכון, אלא

יצא לאור ע"י מנחם אור ליהודים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או לנשט ללא אישור
מפורש בכתב ממנחם אור ליהודים

בני יששכר
שארית ישראל
תפארת שלמה
יסוד העבודה
מגן אברהם
דברי יחזקאל
פרי צדיק
צדקת הצדיק
חסד לאברהם

באר מים חיים
יושר דברי אמת
מנחם ציון
אוהב ישראל
מאור ושמש
זרע קודש
בת עין
אור לשמים

אוצר בעל שם טוב
תולדות יעקב יוסף
נועם אלימלך
מנורת זהב החדש
מאור עינים
אור המאיר
עבודת ישראל
קדושת לוי
חיים וחסד

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל
 אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי'
 להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת
 · לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 והגליזן בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
 Call 718-407-2479 or email otzarpninei@gmail.com